

Lastensuojelun avohuollon ja
perhetyön kehittämissyksikköhanke
2007 - 2009

LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON JA PERHETYÖN KEHITTÄMISSYKSIKKÖHANKKEEN LOPPURAPORTTI

Katri-Helena Santala ja Paula Uusi-Hakala

SISÄLLYS:

1. KEHITTÄMISYKSIKKÖHANKKEEN KESKEISET TULOKSET	3
2. JOHDANTO	5
3. KEHITTÄMISYKSIKKÖHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT, TOTEUTUS JA TOIMIJAT	6
4. KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET	8
5. HANKKEEN KEHITTÄMISKOhteet	11
5.1. Prosessien mallinnus	
5.2. Uudet toimintatavat	
5.3. Asiakasnäkökulma	
5.4. Lastensuojelulain toteutumisen seuranta	
5.5. Täydennyskoulutus	
5.6. Muu toiminta	
6. HANKKEEN ARVIOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET	21
6.1. Arvioinnin toteuttaminen	
6.2. Ulkoisen arvioinnin johtopäätökset	
6.3. Hankkeen työntekijöiden itsearviointi	
7. POHDINTAA	25

LIITTEET

- LIITE 1. Kehittämishankkeessa toimineet työryhmät
- LIITE 2. Perhetyöntekijöille tehdyn kyselyn yhteenveto
- LIITE 3. Täydennyskoulutustarjotin
- LIITE 4. Diat työparityöskentelystä

1. KEHITTÄMISYKSIKÖHANKKEEN KESKEISET TULOKSET

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämisyksikköhankkeen keskeisin toiminta-ajatus oli tuottaa lastensuojelun asiakastyöhön uusia toimintatapoja huomioiden uuden lastensuojelulain mukanaan tuomat velvoitteet. Hankkeen aikana luotiin hankekuntien alueelle erilaisia avohuollon ja perhetyön toimintamalleja

Hankkeen keskeiset tulokset on koottu alla oleviin toimintakuvauksiin. Keskeisiksi tuloksiksi valikoituvat hankkeen toimintamuodot, joissa toteutuvat kaikki hankkeelle asetetut tavoitteet. Tarkemmin hankkeen tulokset esitellään raportissa kohdassa hankkeen kehittämiskohteet.

Hankkeessa tehdyt prosessikuvaukset ja hankkeen keskeiset sisällöt löytyvät Sosiaalialan osaamiskeskus SoNETBOTNIA:n sivuilta osoitteesta <http://www.sonetbotnia.fi/65.html>

*Lastensuojelun avohuollon ja
perhetyön kehittämisyksikköhankke
2007 - 2009*

SONet BOTNIA

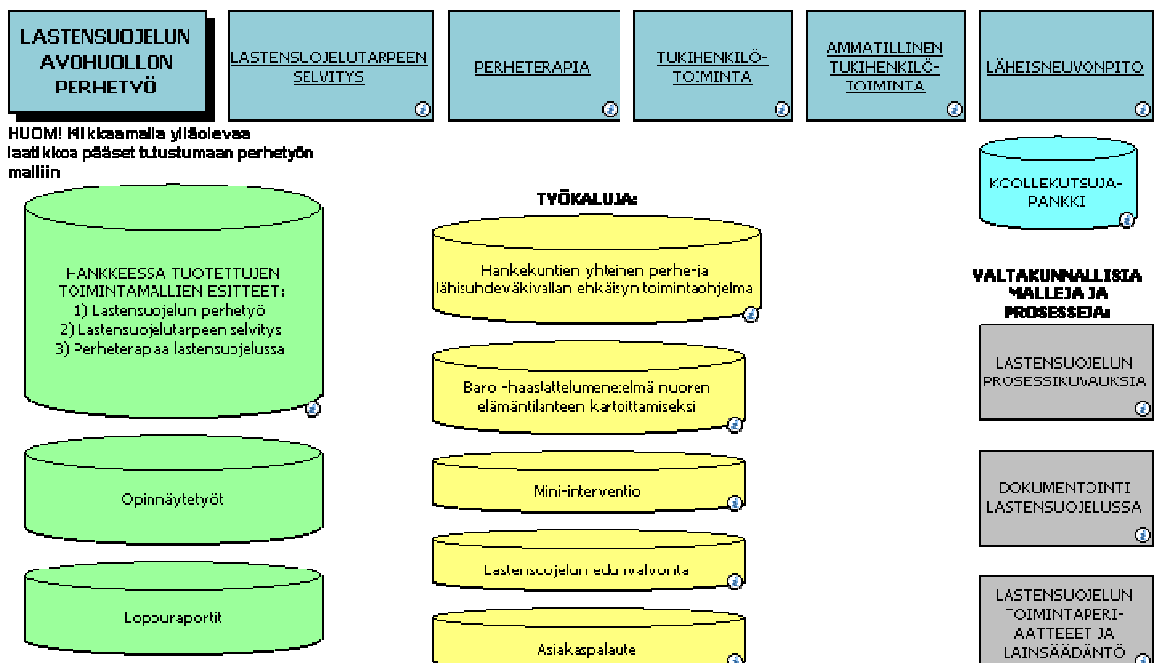
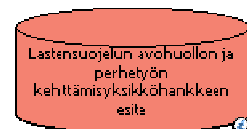
LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON JA PERHETYÖN TYÖSKENTELYMALLIEN KUVAUS 2008

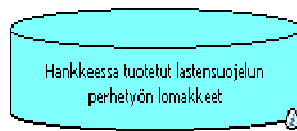
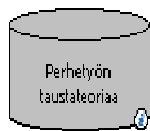
Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämisyksikköhankkeen keskeisellä tavoitteella oli yhdenmukaistaa ja kehittää lastensuojelun avohuollon ja perhetyön toimintatapoja hankekunnissa.

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön työskentelymallien kuvaukset ovat yksi hankkeen tuloksista. Lastensuojelun avohuollon prosessikuvauksessa on linjattu hankkeen keskeisinä tuloksia. Lastensuojelun perhetyön prosessikuvauksessa on hyödynnetty valtakunnallista sosiaalialan tietoteknologiahankkeen raporttia.

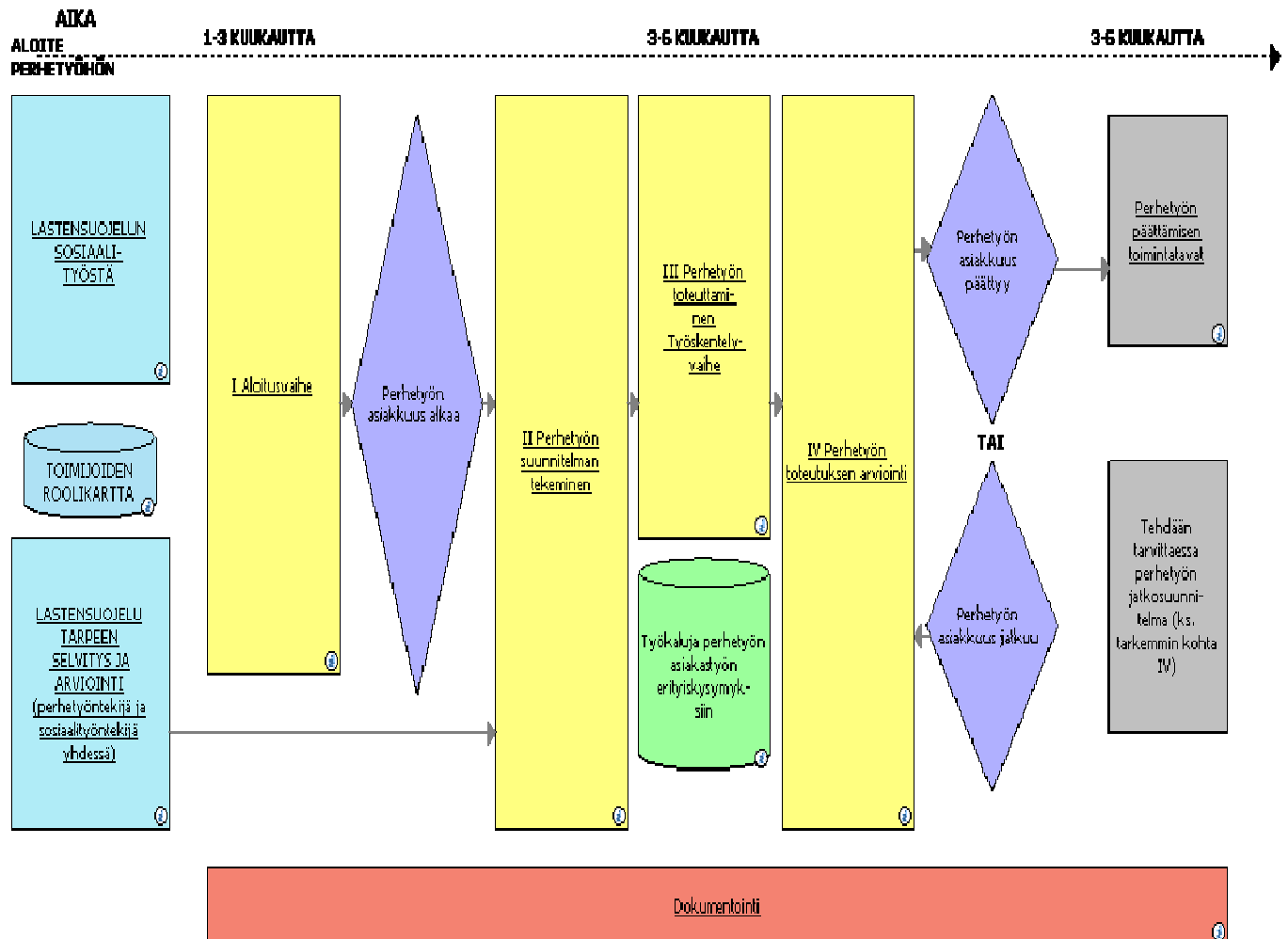
Mallienkoko on toteutettu QPR -ohjelmalla yhdessä SONetBOTNIA:n kanssa. Mallienkokoista löytyy kuvauksia työskentelymallien ohjeista, joista kuka tahansa voi ottaa mallin ja soveltaa sitä omalla alueellaan.

Mallienkoko on laatinut Katri-Helena Santala ja Paula Uusi-Hakola kehittämisohjelmasta, mallin ideoinnissa olivat mukana hankekuntien perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden mallinvalintaryhmät. Mallienkoko on laatinut kehittämisohjelmasta Anne Saarejärvi, SONetBOTNIA.

LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON PERHETYÖN PROSESSIKUVAUS

2. JOHDANTO

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämisyksikköhankeen tavoitteena oli luoda Etelä-Pohjanmaan maakunnan lastensuojelun kehittämistoiminnalle pysyvä rakenne muodostamalla alueelle lastensuojelun avohuollon kehittämisyksikkö, johon sisältyy keskeisesti perhetyön kehittämisfunktio. Hankkeen tavoitteena oli kehittää lastensuojelun avohuollon ja perhetyön menetelmiä, organisointia ja osaamista Etelä-Pohjanmaalla. Samalla pyrittiin erityisesti huomioimaan lastensuojelun perhetyön asema lastensuojelun sosiaalityössä.

Hankkeessa tehty kehittämistyö oli monipuolista ja monelle taholle suuntautuvaa. Työtä on kohdennettu lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämiseen ja mallintamiseen, erityisosaamisen tukemiseen sekä uusien menetelmien ja välineiden käyttöön ottoon, koulutukseen ja juurruttamiseen asiakastyöhön.

Hanke ajoittui ajallisesti oikeaan kohtaan, koska uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Hankkeen avulla on lisätty työntekijöiden valmiuksia vastata uuden lastensuojelulain vaatimuksiin mm. järjestämällä koulutuksia, joissa erityisesti on perehdytty lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen.

Hankkeessa on ollut punaisena lankana asiakaslähtöisyys, sillä keskeisenä tavoitteena oli asiakkaiden mahdollisimman hyvän avun toteutuminen. Hankkeen järjestämissä koulutuksissa, asiakastyössä ja muissa kehittämiskohteissa nostettiin esiin asiakkaan, lapsen ja nuoren ääni. Hankkeessa kehitettiin lastensuojelun sosiaalityön käyttöön perheterapiamalli, jossa perheterapian keinoilla voidaan auttaa ja tukea vaikeissa lastensuojelutilanteissa eläviä lapsia, nuoria ja heidän vanhempiaan. Hankkeen arvioinnissa yhtenä keskeisenä tutkimuskohteena olivat kokemukset uuden mallin mukaan tehdyistä lastensuojelutarpeen selvityksistä. Arvioinnin mukaan sekä asiakkaiden että työntekijöiden kokemukset menetelmästä olivat erittäin myönteisiä.

Hankkeen päättyessä voimme todeta, että hankkeen aikana luotiin perusta alkuperäiselle tavoitteelle pysyvän lastensuojelun kehittämisyksikön perustamisesta alueelle. Hankekuntien työntekijät sitoutuivat toimimaan hankkeessa ja työntekijöiden keskinäisen verkostoitumisen ja vertaistuen vahvistuminen onkin yksi hankkeen helmiä. KASTE- ohjelman mukaisen uuden lasten-, nuorten- ja perheiden -hankkeen myötä ennaltaehkäisevä lastensuojelu nousee keskeiseksi kehittämiskohteeksi, mutta jatkossa tulisi huomioida myös lastensuojelun sekä lastensuojelun perhetyön kehittäminen alueellamme. Lastensuojelun työntekijät toimivat vaativissa tilanteissa lastensuojelun ytimessä ja työn tekeminen vaatii osaamista - ja osaamisen vahvistamiseksi ja lisäämiseksi tarvitaan jatkuvaa kehittämistyötä.

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämisyksikköhankeen loppuraportissa esitellään ensimmäiseksi hankkeen keskeiset tulokset, jotka on koottu SONetBOTNIA:n verkkosivuille hankkeen toteuttamaan mallinnukseen. Sen jälkeen on kuvattu hankkeen lähtökohdat, tavoitteet, toimijat ja toimintamuodot. Lisäksi raportti sisältää toimintamuotojen ja tulosten arvioinnin ja johtopäätökset.

Kiitämme lämpimästi kaikkia toimijoita hankkeemme onnistumisesta!

Kauhajoella 31.8.2009

Paula Uusi-Hakala
Kehittäjä-sosiaalityöntekijä

Katri-Helena Santala
Kehittäjä-perhetyöntekijä, perheterapeutti

3. KEHITTÄMISYKSIKKÖHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT, TOTEUTUS JA TOIMIJAT

Lastensuojelun kehittämisohjelmassa 2004 -2007 erityisenä painoalueena oli lastensuojelun avohuollon kehittäminen. Kehittämisohjelman osana toteutettiin lastensuojelulain uudistus, laki tuli voimaan 1.1.2008. Lain keskeisenä tavoitteena on lapsen ja hänen perheensä tarvitsemien palvelujen turvaaminen ja lapsen edun huomioon ottaminen lastensuojelua toteutettaessa. Laissa pyritään edistämään viranomaisen väistä yhteistyötä lasten kasvuolojen ja palvelujen kehittämisessä ja lastensuojelun toteuttamisessa. Tavoitteena on myös ongelmiin puuttuminen entistä varhaisemmassa vaiheessa ja työskentelyn suunnitelmallisuuden sekä annetun tuen vaikuttavuuden parantaminen. Kehittämisen erityisalueina ovat nuorten avohuolto ja perhetyö.

Lastensuojelun kehittämisohjelman toteuttamissuunnitelman (2006) mukaan perhetyön käsite vaatii analyysia ja uudelleen paikantamista, jotta palveluja voidaan kohdentaa oikein ja välttämään päällekkäiseltä palvelujen tarjonnalta. Avohuollon keskeisenä kysymyksenä onkin, miten eri toimijoiden yhteistyö sujuu ja minkälaisia palveluja - ja tukimuotoja lapsille ja perheille on tarjolla. Lastensuojelun perhetyö on yksi sosiaalityön työmuoto, jolla pyritään vastaamaan lastensuojelun tarpeisiin tukea lasten ja nuorten selviytymistä perheessään. Perhetyön käsitteeseen ja työnjakoon liittyy kuitenkin ongelmia, jotka heijastuvat myös arkityöhön

Etelä-Pohjanmaalla perhetyön kehittämissuunnitelman suunnittelu käynnistyi loppuvuodesta 2005 Sosiaalialan osaamiskeskus SONetBOTNIA:n johdolla. Tarve lapsiperheissä tapahtuvan perhetyön kehittämiselle nähtiin ajankohtaisena ja perhetyön kehittämistarpeita kartoitettiin Etelä-Pohjanmaalla toimivissa perhetyön alueryhmissä. Joulukuussa 2006 tulevien hankekuntien yhteistyöneuvottelussa nousi vahvasti esiin tarve saada hankkeen kautta tukea myös laajemmin avohuollon kehittämiseen ja hankesuunnitelma laajeni lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämissuunnitelmaksi. Hankkeen painopisteeksi muodostui siten lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun perhetyön ja muun avohuollon kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön päätös valtionosuuden myöntämisestä hankkeelle saatiin 4.4.2007.

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämissuunnitelma toteutettiin ajalla 1.9.2007 – 31.8.2009. Hankkeessa oli aluksi mukana kahdeksan kuntaa, kaksi kuntaa tuli mukaan syksyn 2007 aikana. Hankkeessa olivat mukana seuraavat kunnat: Ilmajoki, Isojoki, Jalasjärvi, Jurva, Karijoki, Kauhajoki, Kurikka, Nurmo, Seinäjoki ja Teuva. Hankkeen hallinnoinnista vastasi Kauhajoen kaupunki 31.12.2008 asti. 1.1.2009 kuntaliitosten myötä hankkeen kuntien määrä pieneni kahdeksaan ja hankkeen hallinnointi siirtyi vuoden 2009 alussa perustetulle Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymälle. Hankkeessa toimi koko hankkeen ajan kaksi hanketyöntekijää, kehittäjä-sosiaalityöntekijä Paula Uusi-Hakala ja kehittäjä-perhetyöntekijä, perheterapeutti Katri-Helena Santala. Hanketyöntekijöiden esimiehenä toimi liikelaitoskuntayhtymän johtava sosiaalityöntekijä Seija Pietari.

Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 231.000 euroa. Sosiaali- ja terveysministeriö rahoitti hankkeesta 75 % ja kunnat 25 %. Kuntien osuudet määräytyivät kuntien alle 21 -vuotiaiden lukumäärän mukaan.

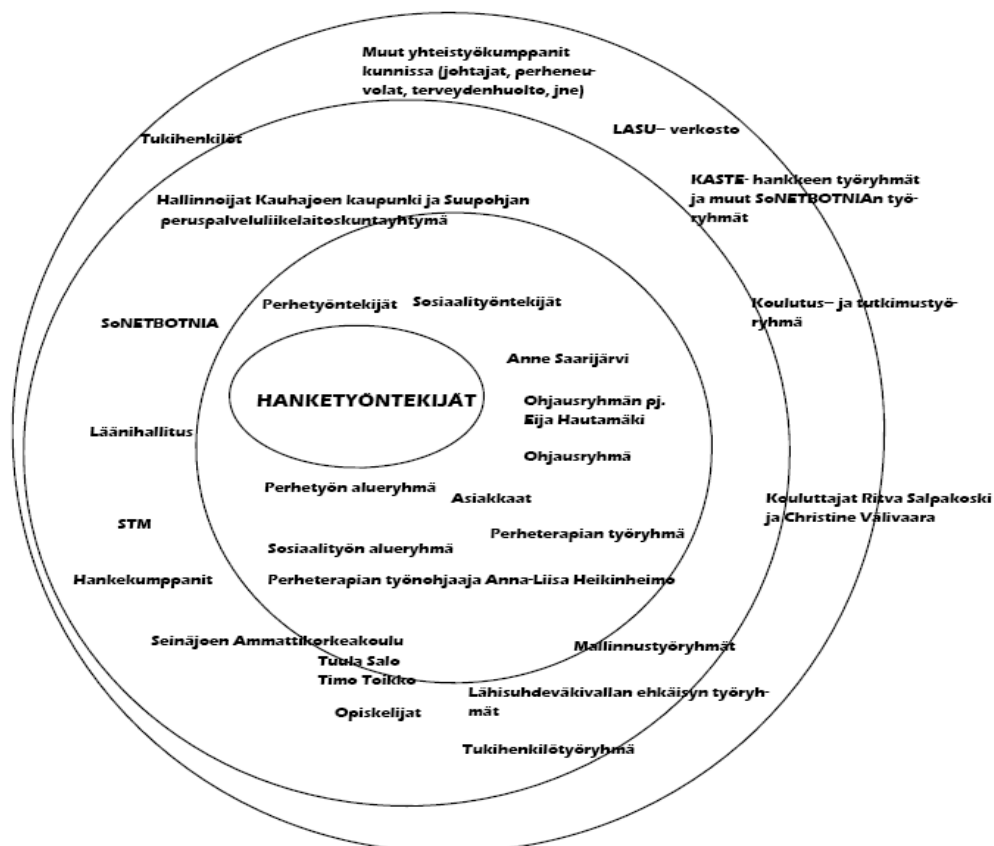
Kuntien perhetyöntekijät ja lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat olleet hankkeen keskeisiä toimijoita. Muut hankkeessa osallisena olevat tahot ovat olleet Sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Tampereen yliopisto ja Etelä-Pohjanmaan Ensi- ja turvakotiyhdistys ry. Hankkeen yhteistyökumppaneina olivat lisäksi seuraavat hankkeet ja projektit: Sijaishuollon kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla -hanke (EpSi), Järvisuudun perhehanke,

Kuusiokuntien Parempaa perheelle -hanke, Etappi ry:n organisoima Koho -projekti, Helminauha -projekti ja Pohjanmaan lastensuojeluhanke.

Hankkeen toteutusta ohjasi ohjausryhmä, jossa oli edustaja jokaisesta hankekunnasta ja SONetBOTNIAsta. Ohjausryhmän tärkeimpänä tehtävänä oli hankkeen todellisten sisältöjen määrittäminen, painopistealueiden priorisoiminen, tulostavoitteiden asettaminen ja hanketyöntekijöiden tukena oleminen. Ohjausryhmä kokoontui seitsemän kertaa. Hankkeen aikana toimineet työryhmät mainitaan liitteessä, liite 1.

Hankkeen ohjausryhmän jäsenet ja varajäsenet:

Ilmajoki: perhetyöntekijä Kirsti Palomäki, varajäsen sosiaalityöntekijä Tytti Luoto
 Isojoki: sosiaalijohtaja Erja Heikinniemi, varalla sosiaalityöntekijä Raija Halonen
 Jalasjärvi: johtava sosiaalityöntekijä Eija Hautamäki, varajäsen perhetyöntekijä Kirsi Nummi
 Jurva: sosiaalijohtaja Pirjo Koski, varalla perhetyöntekijä Virpi Pihlajamäki
 Karijoki: sosiaalijohtaja Helena Riihiluoma, 3.10.08 lähtien sosiaalityöntekijä Merja Mäki-Marttunen
 Kauhajoki: johtava sosiaalityöntekijä Seija Pietari, varajäsen perhetyön ohjaaja Anna-Liisa Kaukola-Risku
 Kurikka: sosiaalityöntekijä Heidi Pakka, varajäsen perhetyöntekijä Virpi Vainionpää
 Nurmo: sosiaalityöntekijä Anna-Maija Kaistila, varajäsen perusturvajohtaja Aija-Marita Näsänen
 Seinäjoki: sosiaalityöntekijä Päivi Märijärvi, varajäsen perhetyöntekijä Päivi Tulisalo
 Teuva: sosiaalityöntekijä Tarja Seppälä,
 SONetBOTNIA: Anne Saarijärvi
 Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi Eija Hautamäki ja varapuheenjohtajana Anna-Maija Kaistila.

Kuvio 1. Verkstokartta havainnollistaa hankkeen toimijat ja yhteistyökumppanit.

4. KEHITTÄMISYKSIKKÖHANKKEEN TAVOITTEET

Hankesuunnitelman/hankehakemuksen mukaiset tavoitteet olivat:

1. Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön työprosessien ja asiakaspolkujen mallintaminen tulevan lastensuojelulain edellyttämien vaatimusten mukaisesti
2. Perhetyön paikan ja toimintatapojen selkiyttäminen
3. Lasten ja perheiden mahdollisimman hyvän avun toteutuminen lastensuojelulain mukaisesti
4. Avohuollon eri toimijoiden rajapintojen määrittäminen ja työnjaon selkiennyttäminen, kunta- ja palvelurakennemuutoksen vaatimukset huomioiden
5. Avohuollon toimijoiden osaamisen vahvistaminen ja arvioivan työotteen kehittäminen lastensuojeluun

Hanke käynnistettiin projektityöntekijöiden tekemillä kuntavierailuilla kaikkiin hankekuntiin. Kuntavierailut toteutettiin ajalla 8.10.- 22.11.2007 ja niihin osallistui yhteensä 74 henkilöä. Kuudessa kunnassa paikalla olivat sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät, neljässä kunnassa oli mukana myös yhteistyökumppaneita päivähoidosta, neuvolasta, kotipalvelusta ja koululta. Seitsemässä kunnassa paikalla oli perusturvajohtaja ja yhdessä kunnassa lisäksi perusturvalautakunnan puheenjohtaja.

Vierailuilla kartoitettiin kuntien omat toiveet ja tarpeet kehittämishankkeelle. Lisäksi kartoitettiin miten perhetyötä ja avohuoltoa toteutetaan kunnissa, minkälaisia resursseja eri kunnissa on käytössä perhetyössä ja avohuollon sosiaalityössä, millainen on perhetyön ja lastensuojelun sosiaalityön välinen suhde; minkälaisia kehittämistarpeita nivelvaiheisiin mahdollisesti liittyy.

Kuntavierailujen pohjalta hankkeen ohjausryhmä vielä tarkensi hanketavoitteita ja siten keskeisimmiksi tavoitteiksi hankkeelle muotoutuivat seuraavat viisi tavoitetta:

- 1) Prosessien mallinnus
- tavoitteena on laatia perhetyön ja lastensuojelun avohuollon prosessikuvaukset
- 2) Uudet toimintatavat
- tavoitteena on kehittää ja ottaa käyttöön uusia menetelmiä ja vakiinnuttaa käytössä olevia hyviä toimintatapoja
- 3) Asiakasnäkökulma
- tavoitteena on vahvistaa asiakkaan osallisuutta palvelujen tuottamisessa
- 4) Lain seuranta
- tavoitteena on hankkeen aikana seurata lastensuojelulain velvoitteiden toteutumista kunnissa
- 5) Täydennyskoulutus
- tavoitteena on täydennyskoulutuksen järjestäminen perhetyöntekijöille ja sosiaalityöntekijöille

Seuraavasta tavoitematriisista ilmenevät tarkemmin hankesuunnitelman tavoitteet ja toteutustapa. Ensimmäiseen sarakkeeseen on kirjoitettu hankehakemuksen tavoitteet ja toiseen sarakkeeseen on kohdennettu kuhunkin tavoitteeseen liittyvät ohjausryhmän tavoitteet. Ohjausryhmän tarkennetut tavoitteet voidaan sijoittaa monen hankehakemuksen tavoitteen alle. Kolmannessa sarakkeessa on kuvattu keinot, joilla tavoitteita on pyritty saavuttamaan.

LASTENSUOJELUN AVOHUOLLON JA PERHETYÖN KEHITTÄMISYKSIKKÖHANKKEEN TAVOITTEET

HANKEHAKEMUKSEN TAVOITTEET	TAVOITTEESEEN LIITTYVÄT OHJAUSRYHMÄN ASETTAMAT TAVOITTEET	TOIMINTAMUODOT TAVOITTEESEEN PÄÄSEMISEKSI
1. Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön työprosessien ja asiakaspolkujen mallintaminen tulevan lastensuojelulain edellyttämien vaatimusten mukaisesti ”Lastensuojelun palvelutarjonta kartoitetaan ja avohuollon ja perhetyön työprosessit ja asiakaspolut mallinnetaan. Kuntiin luodaan alkuarvioinnin mallit. Tuloksena selkeät työkäytännöt ja prosessit sekä toimivat palvelurakenteet”	Prosessien mallinnus Uudet toimintatavat	-lastensuojelun avohuollon ja perhetyön prosessien mallinnus -mallinnustyöryhmät -perheterapian mallinnus lastensuojeluun -lastensuojelutarpeen selvitys- ja arviointikoulutukset -lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelman laatiminen -lastensuojelun perhetyön tilannekartoitus + raportti -perhetyön ja sosiaalityön alueryhmät
2. Perhetyön paikan ja toimintatapojen selkiyttäminen ”Perhetyön paikka ja toimintatavat selkiytetään huomioiden perhetyöntekijöiden seuturyhmissä nousseet kehittämistarpeet. Kootaan ja välitetään alueen toimijoiden keskuudessa kertynyttä kokemustietoa ja kehitetään nykyisiä toimintamalleja. Kuntiin luodaan perhetyön mallit ja niiden toteutumista tukevat rakenteet”	Prosessien mallinnus Uudet toimintatavat Täydennyskoulutus	-lastensuojelun avohuollon ja perhetyön prosessien mallinnus - mallinnustyöryhmät -lastensuojelun perhetyön tilannekartoitus + raportti -lastensuojelutarpeen selvitys – ja arviointikoulutus -perhetyön konsultaatiot ja työnohjaus -täydennyskoulutuksen toteutus -opinnäytetyöt: toiminnallinen perhetyö Nurmossa ja ehkäisevän perhetyön paikka
3. Lasten ja perheiden mahdollisimman hyvän avun toteutuminen lastensuojelulain mukaisesti ”Luodaan puitteet lasten ja perheiden mahdollisimman hyvän avun toteutumiselle huomioiden uuden lastensuojelulain avohuollolle asettamat velvoitteet sekä lastensuojelun kehittämisohjelman tavoitteet. Tutkitaan, kehitetään ja arvioidaan perhelähtöisiä työskentelytapoja. Tuloksena on lasten ja perheiden osallisuuden	Prosessien mallinnus Uudet toimintatavat Asiakasnäkökulma Lain seuranta Täydennyskoulutus	- lastensuojelun avohuollon ja perhetyön prosessien mallinnus - lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelman laatiminen - perheterapian mallinnus lastensuojeluun - lastensuojelutarpeen selvityksen ja arvioinnin toimintamallin käyttöönotto - tukihenkilötoiminnan kehittäminen - ammatillisen tukihenkilötoiminnan mallinnus

vahvistuminen lastensuojelun avohuollossa ja perhetyössä. ”		- läheisneuvonpitokoulutus ja koollekutsujapankin kokoaminen alueelle - verkostokokoukset, konsultaatiot, asiakastyö - asiakaspalautteiden kehittäminen - hankkeen arviointi - kyselyt perhetyöntekijöille, perusturvajohtajille ja kaikille työntekijöille arvioinnin yhteydessä - täydennyskoulutuksen toteutus - opinnäytetyöt: ammatillinen tukihenkilötoiminta ja asiakkaiden kokemukset lastensuojelutarpeen selvityksestä
4. Avohuollon eri toimijoiden rajapintojen määrittäminen ja työnjaon selkiyttäminen – kunta- ja palvelurakennemuutoksen vaatimukset huomioiden ”Määritellään avohuollon toimijoiden (sosiaalityö, lastensuojelun perhetyö, kotipalvelun perhetyö) rajapinnat. Selkiytetään perhetyötä tekevien koulutusvaatimukset ja perhetyön sisältö. Luodaan myös avohuollon ja sijaishuollon rajapintojen työskentelyyn perhetyön mallit. Tuloksena toimivat yhteistyö-, tiimi- ja parityöskentelykäytännöt”	Prosessien mallinnus Uudet toimintatavat Täydennyskoulutus	- lastensuojelun avohuollon ja perhetyön prosessien mallinnus - lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelma - lastensuojelun perhetyön tilannekartoitus + raportti - konsultointi - täydennyskoulutus - opinnäytetyö: ehkäisevän perhetyön paikka
5. Avohuollon toimijoiden osaamisen vahvistaminen ja arvioivan työotteen kehittäminen lastensuojeluun pysyväksi käytännöksi hankeaikaisen kehittämisyksikkövalmistelun myötä. ”Luodaan yhteinen systemaattinen koulutuskokonaisuus, jolla vahvistetaan avohuollossa työskentelevien osaamista vastaamaan yhteiskunnan muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin. Kehitetään perhetyön toimijoille yhtenäinen täydennyskoulutus. Tuloksena suunnitelmallinen, kehittävä ja arvioiva työote lastensuojeluun.”	Uudet toimintatavat Täydennyskoulutus	- täydennyskoulutus - lastensuojelutarpeen selvitys ja arviointikoulutus - muut koulutukset - perhetyön alueryhmät - sosiaalityöntekijöiden alueryhmät - työryhmät - tiedottaminen

5. HANKKEEN KEHITTÄMISKOHTEET

Hankkeen toimintamuotoja kuvataan ohjausryhmän asettamien tavoitteiden mukaisessa järjestyksessä. Tavoitteiden toteutumista kuvataan luvuissa hankkeen arviointi ja johtopäätökset.

5.1. Prosessien mallinnus

Tavoitteena on laatia perhetyön ja lastensuojelun avohuollon prosessikuvaus

Lastensuojelun avohuollon perhetyön prosessin mallinnus

Tarve lastensuojelun avohuollon perhetyön prosessin mallintamiseen oli selkeä jo hankkeen alusta alkaen. Kuntakäynneillä 2007 lastensuojelun perhetyöntekijät toivat esiin tarvetta mallintaa lastensuojelun avohuollon perhetyön prosessia selkeämmäksi ja yhtenäisemmäksi. Perhetyön nimissä tehtiin kunnissa työtä monin eri tavoin. Selkeäksi tavoitteeksi nousikin tarve mallintaa lastensuojelun perhetyö omaksi työmuodoksi lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Näin myös sekä itse perhetyöntekijöille, asiakkaille että eri toimijoille tulee selkeä käsitys siitä, mitä tarkoitetaan, kun puhutaan lastensuojelun perhetyöstä.

Tarkemmin perhetyöntekijöiden toiveita mallinnuksesta kartoitettiin tammikuussa 2008 perhetyöntekijöiden alueryhmässä. Yhteinen perhetyön suunnitelma hankekuntiin koettiin tärkeänä, koska se yhtenäistää lastensuojelun perhetyötä hankealueella ja siten perusteet lastensuojelun perhetyölle ovat myös selkeämmät. Valmiit lomakkeet, jotka ovat helposti saatavilla, helpottavat lastensuojelun perhetyötä. Mallinnuksessa sovittiin käytettäväksi pohjana valtakunnallista sosiaalialan tietoteknologiahankkeen lastensuojelun avohuollon perhetyön raporttia, joka julkaistiin keväällä 2008. Hankekuntina meillä oli mahdollisuus tehdä oman näköisiä ja omaan järjestelmäämme sopivia lomakkeita, jotka kuitenkin minimissään sisältävät raportin suosittelemat asiat.

Perhetyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden yhteinen foorumi mallinnuksen aloittamiseksi pidettiin Kurikassa 20.5.2008, jossa tarvetta nähtiin perhetyön mallintamiseen erityisesti perhekohtaisten suunnitelmien, lomakkeiden, käsitteen selkiyttämisen, toiminnallisen perhetyön sekä perhetyön prosessin auki purkamisen osalta. Perustettiin koko mallinnusta varten erillinen työryhmä hankealueelta, joka laatii tarkennukset lastensuojelun ja perhetyön prosessin sisältöihin.

Ensimmäinen yhteinen kokoontuminen pidettiin 19.8.2009, jonka jälkeen päädyttiin kuitenkin siihen, että perustetaan omat työryhmät erikseen perhetyön mallinnusta varten ja sosiaalityön mallinnusta varten.

Perhetyöntekijöiden mallinnustyöryhmään kuului yhdeksän perhetyöntekijää ja työryhmä kokoontui 17.9.2008 ja 5.12.2008. Mallinnusta lähdettiin työstämään ajatuksella, mitä perhetyöntekijän on hyvä huomioida ja pitää mielessä prosessin eri vaiheissa. Sovittiin, että laaditaan lyhyet kuvaukset prosessin eri vaiheista. Liitetään prosessin vaiheisiin muistilistoja ja ohjeistuksia. Prosessiin sisällytetään myös erilaisia perhetyön asiakkuuksiin esimerkiksi päihde- ja mielenterveyteen liittyviä aiheita. Laaditaan linkityksiä WWW-sivuille, joista saa mahdollista lisätietoa, työvälineitä, erilaisia työmenetelmiä lastensuojelun perhetyöskentelyyn. Prosessin eri vaiheisiin tuotetaan myös tarvittavat valmiit esitteet ja lomakkeet muun muassa lastensuojelun perhetyön esitietolomake, suunnitelmalomake, arviointilomake, lausuntolomake ja asiakaspalautelomake.

Mallinnuksen tarkoituksena on toimia ensisijaisesti perhetyöntekijän työkaluna.

Mallinnuksen suunnittelun pohjalta toteutettiin lastensuojelun avohuollon perhetyön prosessikuvaus, jossa hyödynnettiin valtakunnallisen sosiaalialan tietoteknologiahankkeen suositukset ja lastensuojelun käsikirjassa olevaa tietoa.

Lastensuojelun avohuollon sosiaalityön mallinnus

Lastensuojelun avohuollon prosessien mallinnuksen tarvetta pohdittiin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden alueryhmässä ja sosiaalityön mallinnusryhmässä. Sosiaalityön mallinnustyöryhmään kuului kuusi sosiaalityöntekijää ja työryhmä kokoontui kolme kertaa.

Selkeää tarvetta koko avohuollon prosessin kuvaamiseen ei tullut esiin. Lastensuojelun käsikirjassa on kuvattuna lastensuojelun prosessit avohuollosta sijaishuoltoon, lisäksi siellä on erilaisia työvälineitä, lomakkeita, muistilistoja jne. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen projektipäällikkö Hanna Heinosen mukaan Lastensuojelun käsikirjan vakiinnuttaminen keskeiseksi kuntaohjauksen välineeksi on lastensuojelun valtakunnallisen kehittämisen yksi painopiste vuonna 2009.

Sosiaalityön mallinnustyöryhmässä todettiin, että tilanne lastensuojelun tietokoneohjelmien suhteen hankekunnissa on hyvin erilainen. Kahdeksassa hankekunnassa oli kolme erilaista ohjelmaa ja pienemmissä kunnissa ei lastensuojeluun ollut varsinaista ohjelmaa lainkaan. Osassa kuntia lastensuojelun lomakkeet tulivat ohjelman mukana, joten tarvetta lomakkeiden tuottamiseen ei kaikissa kunnissa ollut. Seinäjoen sosiaalitoimessa oli meneillään oma mallinnus lastensuojelun prosesseissa.

Lastensuojelun sosiaalityön prosessikuvausten osalta päädyttiin siihen, että pääpaino mallinnuksessa on lastensuojelutarpeen selvityksen ja arvioinnin kuvaamisessa. Prosessikuvaukseen liitettiin hankkeessa tuotettuja lomakkeita, kirjemalleja, selvityksen esite ja linkkejä erilaisiin välineisiin ja menetelmiin. Selvitysprosessista on mallinnukseen tehty lyhyt tiivistelmä ja mukaan on liitetty myös Lastensuojelun alkuarviointihankkeen tuottama laajempi kuvaus koko selvitysprosessista.

Lastensuojelutarpeen selvitys ja arvioinnin kuvaamisen lisäksi mallinnukseen liitettiin hankkeen keskeiset tuotokset. Lastensuojelun perheterapiamalli, tukihenkilötoiminta ja ammatillinen tukihenkilötoiminta sekä läheisneuvonpito kuvataan raportin seuraavissa luvuissa tarkemmin. Toimintamuodoista on mallinnukseen liitetty prosessikuvauksia, lomakkeita ja esitteitä sekä mahdollisia alueellisia toimintaohjeita.

Mallinnuksen sivuilta löytyy kuntien yhteinen perhe- ja lähisuhdeväkivallan toimintaohjelma, hankkeeseen liittyvät opinnäytetyöt ja hankkeen loppuraportti. Lisäksi on linkityksiä valtakunnallisiin prosessikuvauksiin, lainsäädäntöön ja lastensuojelun toimintaperiaatteisiin.

5.2. Uudet toimintatavat

Tavoitteena on kehittää ja ottaa käyttöön uusia menetelmiä ja vakiinnuttaa käytössä olevia hyviä toimintatapoja.

Lastensuojelun perhetyö

Koko kehittämishankkeen ajan yksi keskeisimpiä ajatuksia oli tuoda lastensuojelun perhetyötä näkyvämmäksi omana itsenäisenä ammattikuntana lastensuojelun sosiaalityön rinnalla sekä perhetyön ammatillisen osaamisen vahvistuminen alueella. Tätä ajatusta palveli perhetyöntekijöille järjestetty täydennyskoulutuskokonaisuus, lastensuojelun perhetyön mallinnus, lastensuojelutarpeen selvitys ja arviointi sosiaalityöntekijän työparina sekä perhetyön tilanekartoitus hankekuntiin syksyllä 2008. Kyselylomakkeita palautettiin 20 kappaletta. Yhteenveto kyselystä lähetettiin tiedoksi hankekuntien perusturvajohtajille ja yhteenveto on myös tämän raportin liitteenä, liite 2.

Näiden eri kokonaisuuksien kautta osaltaan selkiytettiin lastensuojelun perhetyötä käsitteenä, lastensuojelun perhetyön asemaa ja paikkaa lastensuojelun sosiaalityössä sekä myös eri toimijoiden

ensisijaisesti perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän tehtäviä ja rooleja asiakasprosesseissa. Lastensuojelun perhetyön alueryhmä toimi myös keskeisessä merkittävässä asemassa koko hankkeen ajan.

Lisäksi kehittäjä-perhetyöntekijä antoi konsultaatiota ja työnohjausta hankekuntiin, toimi joissakin asiakastilanteissa työparina sekä oli mukana myös VERTTI- vertaisryhmätoiminnan kehittämisessä ja kokeilussa. Kehittäjä-perhetyöntekijä on ollut mukana myös perhetyön ryhmävetäjien palaverissa Sosiaalialan osaamiskeskus SONetBOTNIAssa sekä valtakunnallisessa kehittäjä-perhetyöntekijöiden tapaamisessa.

Hankkeen aikana on tehty opinnäytetyö Nurmon toiminnallisesta perhetyöstä sekä Lastensuojelun perhetyön ja ennaltaehkäisevän perhetyön jäsentymisestä perheiden palveluverkostoissa.

Lastensuojelun perhetyön alueryhmä

Kehittämishankkeen käynnistyttyä syksyllä 2007, lastensuojelun perhetyön alueryhmäksi sovittiin hankekuntien lastensuojelun perhetyöntekijöistä ja perheohjaajista koostuva ryhmä, jonka vetäjänä toimi hankkeen kehittäjä-perhetyöntekijä. Ennen hankkeen käynnistymistä kehittäjä-perhetyöntekijä toimi perhetyön alueryhmän vetäjänä, johon kuului Seinäjoki, Nurmo, Ylistaro ja Kuusiokunnat. Näin hankkeen käynnistymisen myötä perhetyön alueryhmät organisoitiin laajemmalla alueella Sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIAn kautta uudelleen.

Lastensuojelun perhetyön alueryhmä kokoontui neljä kertaa erilaisten teemojen ympärille. Ryhmän kokoontumisissa oli aina mukana noin 25 - 30 perhetyöntekijää ja perheohjaajaa hankekuntien alueelta. Alueryhmästä muodostuikin keskeinen ja merkittävä foorumi, jossa jaettiin yhdessä tietoa, vaihdettiin kokemuksia sekä maisteltiin uusia tuulia. Yksi keskeinen kokoontumisten sisältö oli hankkeen perhetyön kehittämiseen liittyvät teemat ja sisällöt. Alueryhmässä kävi myös vierailijoita toiminnallisen perhetyön, perhekoulun ja perheväkivallan aiheisiin liittyen. Perhetyön alueryhmän merkitys vertaistukena näyttäytyi merkittävänä.

Kehittämishankkeen päättymisen myötä järjestetään vielä yksi yhteinen alueryhmän kokoontuminen 4.9.2009, jossa esitellään valmis perhetyön mallinnus sekä sovitaan jatkosta ryhmän kokoontumisten osalta.

Sosiaalityön alueryhmä

Sosiaalityöntekijöiden yhteisillä tapaamisilla on alueella pitkät perinteet. Toiminta on välillä hiipunut, mutta sitä on eri tahojen toimesta aina viritelty uudelleen. Hankkeen alkaessa alueen sosiaalityöntekijöiden kokoontumisia koordinoi Sijaishuollon kehittäminen Etelä-Pohjanmaalla – hankkeen kehittäjä- sosiaalityöntekijä. Keväällä 2009 alueryhmän vetäminen siirtyi hankkeemme kehittäjä-sosiaalityöntekijälle.

Alueryhmä kokoontui kaksi kertaa vuodessa erilaisten teemojen äärelle. Hankkeen näkökulmasta alueryhmät olivat paikka, jossa voi tuoda asioita yhteisen pöydän ääreen pohdittavaksi.

Alueryhmissä on keskusteltu hankkeen aikana mm. läheisneuvonpidosta, tukihenkilötoiminnasta ja hankkeen arvioinnista. Alueryhmissä on käynyt esittäytymässä erilaisia alueen palveluntuottajia ja toimijoita.

Hankkeiden päättyessä ei alueryhmällä enää ole yhtä koordinoinnista vastaavaa työntekijää. Viimeisessä alueryhmän kokouksessa sovittiin käytännöistä, miten jatkossa kokoontumiset hoidetaan. Toivottavasti tämä suunnitelma kantaa, jotta alueryhmät jatkuisivat. Ryhmä on työntekijöille tärkeä foorumi, jossa voidaan jakaa yhteisiä asioita, saada vertaistukea ja kehittää alueen lastensuojelua yhdessä.

Koulutus lastensuojelutarpeen selvitykseen ja arviointiin

Hanketyöntekijät kävivät ”Punaista lankaa lastensuojeluun” – kouluttajakoulutuksen Jyväskylässä keväällä 2008. Koulutus antoi valmiudet kouluttaa lastensuojelun työntekijöitä uuden lastensuojelulain mukaisen lastensuojelutarpeen selvityksen ja arvioinnin tekemiseen.

Kouluttajakoulutuksen järjesti valtakunnallinen Alkuarviointi- hanke, jonka tavoitteena oli luoda Suomeen yhtenäinen käytäntö lastensuojelutarpeen selvityksen ja arvioinnin tekemiseen uuden lastensuojelulain tarkoittamalla tavalla.

Hankekuntien lastensuojelun työntekijöille järjestettiin lastensuojelutarpeen selvitys- ja arviointikoulutuksia hankeaikana kolme, yksi keväällä 2008 ja kaksi keväällä 2009. Koulutuksen kävi yhteensä 59 työntekijää hankekunnista. Koulutetuista oli sosiaalityöntekijöitä 42, perhetyöntekijöitä 16 ja yksi sosiaaliohjaaja. Koulutukseen osallistuvista sosiaalityöntekijöistä toimi kolme perusturvajohtajan ja neljä johtavan sosiaalityöntekijän tehtävissä. Koulutukseen kuului kolme teoriapäivää, yksi tai kaksi seurantapäivää sekä kaksi oppimistehtävää. Toinen oppimistehtävä oli lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen omassa asiakastyössä.

Koulutuksen ensisijaisena kohderyhmänä olivat lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät, koska hankkeessa yhtenä keskeisenä tavoitteena oli perhetyön paikan ja toimintatapojen selkiinnyttäminen. Lastensuojelutarpeen selvitys on uusi työmuoto, jossa sosiaalityöntekijän työparina voi toimia toinen lastensuojeluun perehtynyt työntekijä, esimerkiksi perhetyöntekijä. Koulutuksen ja siihen liittyvän käytännön asiakastyön kautta pyrittiin selkiinnyttämään mm. perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän rooleja selvitystyöskentelyssä ja työparityöskentelyä.

Hankkeen aikana pystyttiin kouluttamaan kaikki koulutukseen hakeneet lastensuojelun työntekijät. Selvityskoulutuksiin osallistuneet työntekijät ovat kokeneet saaneensa konkreettista hyötyä lastensuojelutyöhön. Selvityskoulutusten kautta kehittämistoiminta saatiin nivottua suoraan asiakastyöhön, tuomaan lain edellyttämää osaamista ja välineitä työntekijöiden arkeen.

Tammikuussa 2008 järjestettiin Kauhajoella koulutuspäivä aiheesta ”Lastensuojelua lapsen mielellä ja kielellä”. Kouluttajana oli psykologi Anne Pirttimaa. Tavoitteena oli saada välineitä uuden lastensuojelulain lapsen kuulemiselle asetettujen velvoitteiden toteuttamiselle. Koulutukseen osallistui 45 työntekijää. Tämä koulutus toimi ”lähtölaukauksena” hankkeen koko toiminnalle, sillä koulutuksessa keskeisenä ajatuksena oli nostaa lapsi työskentelyn keskiöön ja antaa työntekijöille välineitä lasten kanssa työskentelyyn.

Perheterapiaa lastensuojelun sosiaalityössä

Perheterapiaa lastensuojelun sosiaalityössä kokeiluhanke oli osana kymmenen kunnan yhteistä lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämishankkeen sisältöä 2007 – 2009.

Perheterapian kokeilun tavoitteena oli arvioida perheterapian mahdollisuuksia lastensuojelun sosiaalityön kontekstissa ja kokeilusta saatujen tuloksien pohjalta mallintaa perheterapiaa avohuollon tukitoimenpiteeksi lastensuojelun sosiaalityöhön.

Lastensuojelun ja perhetyön kehittämishankkeen aikana kokeiltiin perheterapiaa lastensuojelun asiakas- ja perhetilanteisiin, jossa kohderyhmänä olivat erityisesti nuoret. Perusteena kohderyhmän valinnalle oli kuntien perusanalyysin pohjalta nousseet erityistarpeet. Erityisesti nuorten tilanteet tulevat lastensuojelun sosiaalityöhön usein nopeina ja akuutteina lastensuojelun tilanteina, jolloin auttamisen keinona on monesti huostaanotto ja nopea sijoittaminen lastensuojelulaitokseen. Nuoria

on toisinaan vaikea tavoittaa yksinomaan lastensuojelun perhetyön keinoin. Perhetyön rinnalle lastensuojelun sosiaalityöhön tarvitaan uusia erilaisia työ- ja toimintatapoja erityisesti nuorten kohdalla. Palveluiden tulisi olla joustavia ja helposti saatavilla lapsen / nuoren luontaisessa kasvuympäristössä.

Kokeiluhankkeen kehittämisen tueksi perustettiin perheterapian työryhmä, jossa oli mukana sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä että perheterapeutteja. Työryhmä kokoontui hankkeen aikana kuusi kertaa. Perheterapian mallinnuksen sisältö lastensuojelun sosiaalityöhön tuotettiin perheterapian työryhmässä. Perheterapian käytöstä lastensuojelun sosiaalityössä on keskusteltu lastenpsykiatri, perheterapeutti Matti Kaivosojan kanssa 27.11.2008. Mallinnuksen sisällöstä on konsultoitu perheterapeuttien työnohjausryhmää Seinäjoella 20.4.2009, ryhmän työnohjaajana toimi Anna-Liisa Heikinheimo, Psl, VET. Hankkeen perheterapeutti oli mukana kyseisessä työnohjausryhmässä koko hankkeen ajan, ryhmä kokoontui noin kerran kuukaudessa Seinäjoella.

Perheterapiaa kokeiluhankkeen ajan teki kehittämishankkeesta perheterapeutti Katri-Helena Santala. Perheterapiaa kokeiltiin kahden kunnan alueella yhteensä seitsemässä lastensuojelun asiakkuudessa.

Sosiaalityöntekijät tilasivat perheterapiaa seuraavanlaisiin lastensuojelun asiakastilanteisiin:

- nuoren osalta vaikea lastensuojelun sijoitukseen liittyvä kriisitilanne
- vanhempien parisuhteen ristiriidat (taustalla päihteiden käyttöä)
- nuoren koulunkäynnin laiminlyönti ja päihdekäyttäytyminen (taustalla vanhempien vaikea erotilanne)
- pariterapia parisuhteen ristiriitoihin
- koko perheen terapia ja nuoren yksilökäynnit liittyen nuoren kotiutumiseen lastensuojelulaitoksesta
- perheen äidille omat tukikäynnit (vaikea erotilanne)
- perheen äidille omat tukikäynnit (lastensuojelutarpeen selvityksen aikana)

Kokeilun tuloksena voidaan todeta, että perheterapia työskentelymuotona sopii lastensuojelun erilaisiin työkäytäntöihin. Itse toiminta tapahtuu lastensuojelun systeemin sisällä ja hakeutuminen perheterapiaan tapahtuu matalalla kynnyksellä. Perheen ei myöskään edellytetä sitoutuvan pitkään terapiatyöskentelyyn vaan terapiaprosessi määrittyy oman näköisekseen jokaisen perheen kanssa, yksikin perheterapeuttinen keskustelu voi sinällään jo olla perheelle hyvin merkityksellinen tuki.

Kuten eräs nuori totesi, että ”nuorille tulisi kertoa ennen huostaanottoa, että tällainenkin mahdollisuus on olemassa, että he voisivat vielä kokeilla perheterapiaa ennen huostaanottoa”.

Kehittämistyön tuloksena on laadittu yksi malli tehdä perheterapiaa lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Mallinnus sisältää kehittämishankkeessa laaditun kirjallisen ohjeistuksen perheterapian käyttöön lastensuojelussa, esitteen perheterapiasta lastensuojelussa ja perheterapian tilauslomakkeen.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelma

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn ja hoidon toimintamallin laadinnan tavoitteena on yhdenmukaistaa toimintatapoja väkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa sekä saada uusia välineitä väkivallan uhrien ja tekijöiden auttamiseen. Hankkeen alkaessa ei kunnissa ollut suunnitelmia tehtynä, joten hanketyöntekijät käynnistivät työskentelyn yhteistyössä Kauhajoen yhdyshenkilön kanssa kutsumalla kuntien toimijat yhteen. Hanketyöntekijät ovat osallistuneet tässä ensimmäisessä tapaamisessa perustetun hankekuntien yhteisen aluetyöryhmän työskentelyyn yhteisen toimintamallin laatimiseksi. Työryhmässä oli mukana edustaja jokaisesta hankekunnasta ja Etelä-Pohjanmaan Ensi- ja turvakotiyhdistyksestä. Keväällä 2009 työryhmän kokouksissa oli

mukana Pohjanmaan hankkeen kehittämissuunnittelija Veli-Matti Saarinen teemaan liittyvien yhteisten koulutusten suunnittelussa. Länsi-Suomen lääninhallituksen projektikoordinaattori Hanna Lintula oli mukana työryhmän kokouksessa kesäkuussa.

Toimintaohjelman kuntien yhteinen osa saatiin valmiiksi syksyllä 2008. Kunnat/seutukunnat laativat itse omat kuntakohtaiset toimintaohjeet yleisen osan liitteeksi. Hanketyöntekijät ovat mukana Suupohjan kuntien yhteisessä työryhmässä, jossa on yleisen osan jatkoksi laadittu kuntakohtaiset toimintaohjeet työskentelylle. Suupohjan toimintaohjelma valmistuu kesän 2009 aikana ja muut hankekunnat voivat halutessaan hyödyntää sitä kuntakohtaisia osia laatiessaan.

Hanketyöntekijät osallistuivat 10.12.2008 Seinäjoella pidettyyn lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn alueellisten toimijoiden seminaariin, jonka järjestivät Länsi-Suomen Lääninhallitus ja Pohjanmaa-hanke.

Lisäksi hankeaikana kehittäjä-perhetyöntekijä, perheterapeutti oli mukana kolmessa pari- ja perheväkivaltaan liittyvässä asiakastyössä.

Läheisneuvonpito

Käytössä olevien hyvien toimintatapojen vakiinnuttaminen alueelle oli hankkeen yksi tavoite. Läheisneuvonpitomenetelmä on asiakaslähtöinen työtapo, josta on saatu hyviä kokemuksia ja hankkeen tavoitteena oli tuoda työntekijöille tietoa menetelmästä ja luoda edellytykset sen käytölle kokoamalla koollekutsujapankki ja luomalla oma toimintamalli alueelle.

Hanke järjesti alueen työntekijöille ja koollekutsujille koulutuspäivän läheisneuvonpidosta toukokuussa 2009, koulutukseen osallistui 38 henkilöä ja kouluttajana oli Merikratos Lastensuojelu Oy:n aluejohtaja Piia Lahtinen. Koulutuksessa oli mukana työntekijöitä myös hankekuntien ulkopuolelta.

Hankkeen aikana koottiin Etelä-Pohjanmaalla koulutetuista koollekutsujista koollekutsujapankki, johon ilmoittautui kahdeksan koulutettua koollekutsujaa. Koollekutsujien yhteinen tapaaminen järjestettiin Lapualla kesäkuussa 2009. Koollekutsijat laativat yhdessä alueellisen toimintamallin, jossa on lyhyesti kuvattu läheisneuvonpidon prosessi ja tehty suositukset koollekutsujien palkkioista. Koollekutsujapankki ja toimintamalli palvelevat koko Etelä-Pohjanmaan aluetta, sillä koollekutsujia on mukana myös muista kuin hankekunnista.

Tukihenkilötoiminta ja ammatillinen tukihenkilötoiminta

Tukihenkilötoiminta

Kuntavierailuilla useissa kunnissa tuli esiin tukihenkilöiden ja tukiperheiden tarve. Keväällä 2008 kuntiin tehdyllä kyselyllä tarkennettiin tarvetta ja kartoitettiin tukihenkilötoiminnan käytäntöjä eri kunnissa. Kyselyn perusteella lähes kaikissa kunnissa oli tarvetta saada lisää koulutettuja tukihenkilöitä. Tukihenkilötoiminnan käytäntöjen yhdenmukaistaminen koettiin tarpeelliseksi ja lisäksi tukihenkilöille toivottiin tukea työhönsä.

Hankkeessa mallinnettiin tukihenkilötoiminta ja laadittiin suositukset tukihenkilöille maksettavista korvauksista ja palkkioista. Työskentelyssä oli mukana Kauhajoen kaupungin tukihenkilötyöryhmä. Suositusta tukihenkilöille maksettavista palkkioista ja korvauksista on käsitelty myös hankkeen ohjausryhmässä ja sosiaalityöntekijöiden alueryhmässä. Hankkeessa laadittiin tukihenkilötoimintaa varten erilaisia lomakkeita.

Kuntien tukihenkilötarpeeseen lähdettiin vastaamaan järjestämällä tukihenkilökoulutus keväällä 2009. Tavoitteena oli kouluttaa vapaaehtoistyöntekijöitä, jotka voivat erikoistua toimimaan lastensuojelun tukihenkilöinä tai nuorten tukihenkilöinä.

Tukihenkilökoulutus järjestettiin monen eri toimijan kanssa yhteistyössä. Tukihenkilökoulutuksen suunnitteluun ja toteutukseen osallistuivat hankkeen lisäksi Vertaisuudessa on voimaa – projekti, Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä, Kauhajoen tehostetun nuorisotyön- projekti, SPR:n Länsi-Suomen piiri ja Seinäjoen Järjestöalo.

Koulutus suunnattiin kaikkiin hankekuntiin ja se järjestettiin Kauhajoella helmi- maaliskuussa 2009. Kurssi järjestettiin kahdessa eri osassa. Ensin järjestettiin yhteinen peruskurssi kaikille koulutettaville, jossa käsiteltiin vapaaehtoistoiminnan perusteita. Ensimmäinen koulutusosio antoi valmiudet toimia tukihenkilönä aikuisille tuettaville. Toisessa vaiheessa järjestettiin erikoistumiskoulutukset erikseen lastensuojelun tukihenkilöiksi haluaville ja nuorisoiäkisten tukihenkilöiksi haluaville. Lastensuojelun erikoistumiskoulutuksessa perehdyttiin lastensuojelulakiin sekä lapsen ja nuoren psyykkiseen kehitykseen – kasvun ja kehityksen kulmakiviin ja karikoihin. Hankkeen työntekijät kouluttivat kurssilla lastensuojelulain osuuden. Hankkeen työntekijät haastattelivat kaikki lastensuojelun tukihenkilökurssilla mukana olleet. Lastensuojelun tukihenkilökoulutukseen osallistui 27 henkilöä: Kauhajoelta 13, Teuvalta 6, Kurikasta 3, Jalasjärveltä 3, Juvasta 1 ja Kristiinankaupungista 1.

Kevään aikana luotiin malli tukihenkilötoiminnalle lastensuojelussa. Mallin mukaan tukihenkilöiden välitys keskitetään Vertaisuudessa on voimaa -projektin projektityöntekijälle. Hänellä on tiedot koulutetuista tukihenkilöistä ja heidän tukisuhteistaan. Kun sosiaalityöntekijälle tulee tarve löytää lapselle tai nuorelle tukihenkilö, hän on yhteydessä projektityöntekijään ja saa häneltä tiedot ja tarvittaessa työapua tukisuhteen aloittamiseen.

Koulutetuille tukihenkilöille tullaan järjestämään jatkossa yhteisiä ryhmätapaamisia erilaisten teemojen ympärille. Alkuvaiheessa ryhmätoiminnasta vastaavat Kauhajoen tehostettu nuorisotyö, SPR ja Vertaisuudessa on voimaa – projekti.

Ammatillinen tukihenkilötoiminta

Ammatillinen tukihenkilötoiminta on lastensuojelussa uusi toimintamuoto, jota on kehitetty viime vuosina. Palvelua tarjoavat tällä hetkellä monet yksityiset palveluntuottajat eri nimikkeiden alla. Kauhajoella ammatillista tukihenkilötoimintaa lastensuojeluun on kehitetty 2000- luvulla aluksi yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan Ensi- ja turvakotiyhdistyksen kanssa ja vuodesta 2008 lähtien yksityisen Palveluntuottajan Sarpat Oy:n kanssa.

Ammatillisen tukihenkilön tukea voidaan järjestää lapselle/nuorelle silloin, jos hän tarvitsee enemmän ja tiiviimpää tukihenkilön tukea, kuin vapaaehtoistyön pohjalta toimiva tukihenkilö voi antaa. Ammatillista tukihenkilön palveluja voidaan käyttää haasteellisimmissa tilanteissa mm. vaihtoehtona laitossijoitukselle ja jälkihuoltovaiheessa esimerkiksi nuoren kotiutuessa sijaisperheestä tai lastensuojelulaitoksesta itsenäiseen elämään. Lapsi/nuori voi hyötyä ammatillisen tukihenkilön avusta mm. jos hänellä on koulunkäynnissä vaikeuksia, hän tarvitsee erityistä ohjausta rahankäytössä tai hän tarvitsee tukea vapaa-ajan viettoonsa.

Ammatillinen tukihenkilötoiminta on joustavaa ja tuki suunnitellaan aina asiakkaan tarpeita vastaavaksi. Ammatilliselta tukihenkilöltä edellytetään soveltuvaa sosiaali- ja/tai terveydenhuollon koulutusta ja ammatillista osaamista. Ammatillisesti toteutetussa tukihenkilötoiminnassa tukihenkilöiltä voidaan edellyttää enemmän tuloksellisuutta kuin vapaaehtoistyössä. Työskentelyä toteutetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti nuoren tai lapsen omassa kasvuympäristössä.

Ammatillinen tukihenkilötyön avulla voidaan parhaimmillaan estää lapsen/nuoren sijoitus lastensuojelulaitokseen tai sijaisperheeseen. Ammatillinen tukihenkilötyö on siis sekä asiakaslähtöistä että kunnille taloudellisesti edullista toimintaa.

Hankkeessa laadittiin ammatillisen tukihenkilötyön toimintakuvaus yhteistyössä Sarpas Oy:n kanssa. Toimintamalli ja työskentelyyn liittyvät lomakkeet löytyvät mallinnuksesta.

Hankkeen aikana on tehty opinnäytetyö ammatillisesta tukihenkilötoiminnasta. Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelija ovat haastatelleet ammatillisen tukihenkilöpalvelua saaneita lapsia/nuoria, palvelua tarjoavia sosiaalityöntekijöitä ja palveluntuottajaa. Tutkimuksen mukaan lapset ja nuoret ovat olleet palveluun hyvin tyytyväisiä ja työskentelyllä on saatu hyviä tuloksia.

5.3. Asiakasnäkökulma

Tavoitteena on vahvistaa asiakkaan osallisuutta palvelujen tuottamisessa

Yksi hankkeessa keskeisesti esiin nostettu teema oli lapsilähtöisyys, lapsen äänen kuuluminen ja sen vahvistaminen. Lapsilähtöisyyttä vahvistettiin koko hankkeen ajan lapsi- ja asiakaslähtöisten menetelmien ja välineiden käyttöön otolla ja juurruttamisella osaksi lastensuojelun toimijoiden asiakastyötä.

Asiakasnäkökulma otettiin huomioon kaikessa hankkeen toiminnassa. Lastensuojelutarpeen selvitys- koulutuksessa keskeisenä teemana oli lapsen osallisuuden vahvistaminen selvitystyöskentelyssä. Selvityksen tekemisessä korostui myös yhteinen arviointi lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa.

Perheterapian mallintamisessa lastensuojelussa yksi keskeisistä lähtökohdista oli perhe- ja asiakaslähtöinen työskentelytapa ja sitä kautta lapsen, nuoren ja perheen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelun asiakkuuden prosessissa.

Perhetyön prosessikuvaus tuo perhetyön näkyväksi lastensuojelun työntekijöille, mutta myös perhetyön asiakkaille. Perhetyön työskentelyvaiheisiin ja päättymisvaiheeseen on sisällytetty asiakaspalaute- ja lomakkeet lapsille, nuorilla ja vanhemmille.

5.4. Lastensuojelulain toteutumisen seuranta

Tavoitteena on hankkeen aikana seurata lastensuojelulain velvoitteiden toteutumista kunnissa

Tammikuussa 2008 hankekuntien perusturvajohtajille lähetettiin kysely lastensuojelulain toteutumisesta kunnissa. SONetBOTNIA käytti kyselyä pohjana tehdessään vastaavan kyselyn keväällä Pohjanmaan maakunnan suomenkielisiin kuntiin. Kyselyssä kartoitettiin mm. lastensuojelusuunnitelman valmisteluun ja moniammatillisten työryhmien toimintaan liittyviä asioita, sosiaalityöntekijöiden työtilannetta ja sosiaalijohdon arviota kunnan edellytyksistä selviytyä lain asettamista määräajoista lastensuojelutarpeen selvityksissä.

Elokuussa 2009 kysyttiin Seinäjoen, Ilmajoen, Kurikan ja Jalasjärven sosiaalijohdolta sekä Suupohjan peruspalveluliikelaitoksen sosiaalipalvelujohtajalta (neljän kunnan yhteinen) miten lastensuojelusuunnitelman tekeminen kunnissa etenee ja onko kuntiin perustettu moniammatillisia työryhmiä.

Tammikuussa 2008 tehtyyn kyselyyn vastasi seitsemän perusturvajohtajaa. Kolmessa kunnassa lastensuojelusuunnitelman valmistelu oli käynnistetty ja työryhmä oli nimetty valmisteluun. Neljässä kunnassa ei suunnitelmaa ollut käynnistetty. Perusteluna tälle mainittiin tulevat kuntaliitokset, kiire ja toiveet hankkeen osallistumisesta suunnitelman tekemiseen. Elokuussa 2009

lastensuojelusuunnitelmaa koskevaan kysymykseen saatiin vastaukset kaikista kunnista. Suunnitelman tekeminen oli käynnistetty vain kahdessa kunnassa, kuudessa kunnassa työ ei ollut vielä käynnistynyt.

Lastensuojelulain mukainen moniammatillisen asiantuntijaryhmän työskentely oli kaikissa kunnissa käynnistynyt jollain tavalla. Useimmissa kunnissa työryhmä oli muodostettu jostain toiminnassa olevasta työryhmästä, esimerkiksi lastensuojelun tukiryhmästä tai muusta toimivasta yhteistyöryhmästä.

Tammikuussa 2008 seitsemästä kunnasta kahdessa ei ollut riittävästi päteviä sosiaalityöntekijöitä, toisessa näistä ei ollut yhtään pätevää työntekijää. Elokuussa 2009 kaikissa kunnissa oli vähintään yksi pätevä sosiaalityöntekijä. Hankekunnissa on useita virkoja täytetty määräaikaaisesti, koska päteviä sosiaalityöntekijöitä ei kaikkiiin virkoihin ole saatu. Tämä näkyi myös hankkeen toiminnassa, sillä hankeaikana sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus kunnissa oli suuri.

Tammikuussa 2008 sosiaalijohdolta kysyttiin arvelevatko he, että heillä pystytään noudattamaan lastensuojelulain mukaisia määräaikoja lastensuojeluilmoitusten käsittelyssä ja selvitysten tekemisessä. Seitsemästä johtajasta viisi arveli, että aikatauluissa tullaan pysymään ja kaksi oli sitä mieltä, että todennäköisesti aikatauluja ei pystytä noudattamaan. Syyksi tälle he ilmoittivat resurssipulan ja ilmoitusten suuren määrän.

Hankkeen arviointikyselyssä toukokuussa 2009 työntekijöiltä kysyttiin onko ilmoitusten käsittelyssä ja selvityksen tekemisessä pysytty lain säätämässä aikarajoissa. 60,5 % vastaajista katsoi, että ilmoitusten käsittelyssä ei aikarajaa ole aina pystytty noudattamaan ja 66,7 % ettei selvitysten aikarajaa ole pystytty noudattamaan hyvin. Kaikissa perusteluissa (34 kpl) todettiin, että resurssipula ja ilmoitusten suuri määrä ovat syynä siihen, että aikarajoja ei pystytä täysin noudattamaan. Aikataulujen yhteensovittaminen työntekijöiden ja perheen kanssa on vaikeaa. Akuutit tilanteet aiheuttavat usein muutoksia aikatauluihin. Lastensuojelussa on muutakin työtä, joka on tehtävä määräajassa (huostaanotot) ja vastaavasti perhetyössä oma perustehtävä edellyttää suunnitelmallista työskentelyä

Kyselyssä työntekijöiltä tiedusteltiin ovatko lastensuojeluilmoitukset ja asiakasmäärät lisääntyneet uuden lain myötä. 97,7 % vastaajista katsoi, että ilmoitukset ovat lisääntyneet ja 95,4 %, että asiakkaiden määrä on lisääntynyt.

5.5. Täydennyskoulutus

Tavoitteena on täydennyskoulutuksen järjestäminen perhetyöntekijöille ja sosiaalityöntekijöille

Keväällä 2008 suunniteltiin yhteistyössä Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa laaja täydennyskoulutus lastensuojelun työntekijöille. Koulutuspäivien sisällöt on suunniteltu kuntakäynneillä esiin tulleiden koulutustarpeiden pohjalta. Seinäjoen ammattikorkeakoulusta koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi koulutussuunnittelija Tuula Salo.

Koulutuksen suunnittelussa oli aluksi tavoitteena toteuttaa koulutus prosessinomaisena koulutuksena, johon olisi sisällytynyt luentoja ja oppimistehtäviä teoriapäivien välillä sekä opinnäytetyö. Keväällä tehtiin kysely hankekuntien työntekijöille heidän kiinnostuksestaan tällaiseen koulutukseen ja mahdollisuuksistaan osallistua työn ohessa näinkin tiiviiseen opiskeluun. Työntekijöiden viesti oli, että he olivat kiinnostuneita, mutta ajan löytäminen työn ohessa tuntui mahdottomalta. Koulutusta pidettiin tässä muodossa järjestettynä myös kalliina. Tämän vuoksi

koulutuskokonaisuus muutettiin koulutustarjottimen muotoon. Tarjottimelle koottiin kaikki suunnitellut koulutukset, joista jokainen sai valita haluamansa koulutuksen ja jotka oli hinnoiteltu erikseen. Koulutuksesta saattoi saada myös opintopisteitä, jos osallistui riittävän moneen koulutuspäivään ja teki pienen opinnäytetyön lopuksi. Koulutustarjottimeen sisältyy alueellinen pikkulapsipsykiatrian koulutuspäivä ”Varhainen vuorovaikutus ja vanhemmuus”, jonka sisällöt ja kouluttajat on suunnitellut Seinäjoen keskussairaalan pikkulapsipsykiatrian yksikkö.

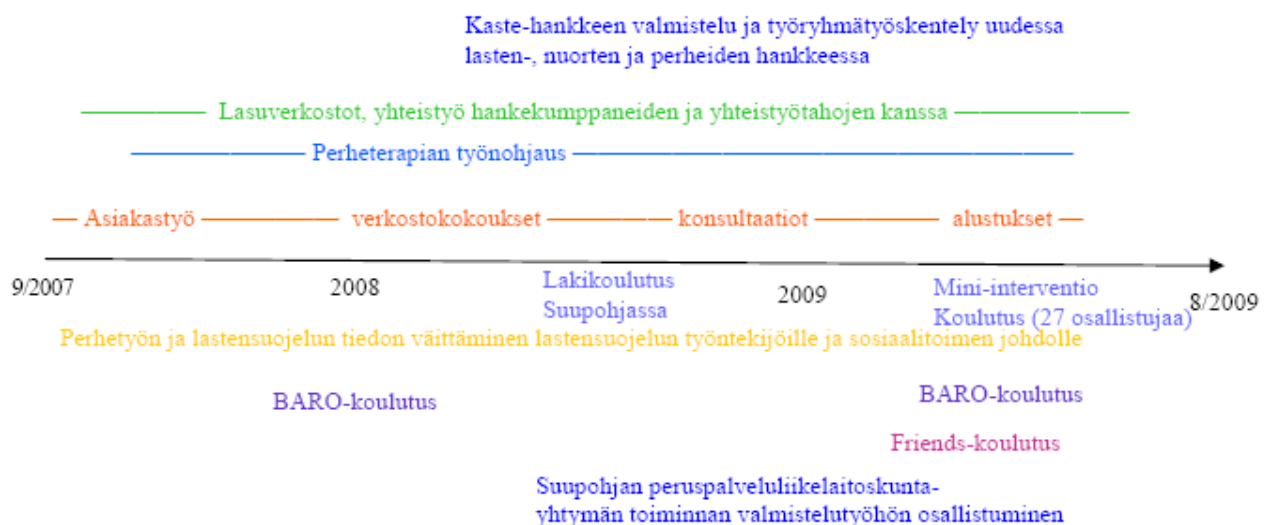
Koulutuksista kolme järjestettiin syksyllä 2008 ja kolme keväällä 2009. Koulutukset toteutettiin avoimina koulutuksina ja niihin osallistui työntekijöitä myös muista kuin hankekunnista. Koulutuksiin on osallistunut myös muita toimijoita kuin sosiaalityöntekijöitä ja perhetyöntekijöitä, muun muassa neuvoloista, keskussairaalaista ja yksityisistä lastensuojelulaitoksista. Koulutuksissa oli yhteensä 438 osallistujaa. Koulutustarjotin on kokonaisuudessaan raportin liitteenä, liite 3.

Täydennyskoulutuksen sisällöt ja kouluttajat:

- Työntekijänä lastensuojelun perhetyössä, kouluttajana Arja Honkakoski, sosiaalityön kehittämispäällikkö, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Koulutus järjestettiin kaksi kertaa suuren osanottajamäärän vuoksi.
- Varhainen vuorovaikutus ja päihdevanhemmuus (alueellinen pikkulapsipsykiatrian koulutuspäivä), kouluttajat Elina Savonlahti, lastenpsykiatrian erikoislääkäri, vauvaperhepsykiatri ja Hilkka Luomaranta, äitiysneuvolan terveydenhoitaja. Koulutus järjestettiin kaksi kertaa suuren osanottajamäärän vuoksi.
- Parisuhde- ja vanhemmuustyöskentely, Jukka Harmainen, perheterapeutti VET
- Mielenterveyden ja osallisuuden tukeminen perheessä sekä riittävä vanhemmuus (kahden päivän koulutus), kouluttajina lastenpsykiatrit Kaija Puura ja Matti Kaivosoja
- Oikeudelliset kysymykset lastensuojelun perhetyössä, Päivi Sinko, suunnittelija ja kouluttaja
- Lupa särkyä, Eija Palosaari, PsT. Koulutus järjestetään toisen kerran syksyllä 2009 suuren kysynnän vuoksi.

5.6. Muu toiminta

Hankkeen muu toiminta on kuvattu aikajanalla:

6. HANKKEEN ARVIOINTI JA JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1. Arvioinnin toteuttaminen

Hankkeen arviointi toteutettiin ulkoisena arviointina ja hankkeen työntekijöiden itsearviointina. Hankkeen ulkoisen arvioinnin on suorittanut Seinäjoen Ammattikorkeakoulun yliopettaja Timo Toikko. Arvioinnissa korostettiin asiakasnäkökulmaa eli tavoitteena oli haastatella perheitä, joille on tehty lastensuojelutarpeen selvitys uuden mallin mukaisesti. Arviointiin kuului perheiden haastattelujen lisäksi selvityksen tehneiden työntekijöiden haastatteluja, ohjausryhmän haastattelu ja kysely hankekuntien työntekijöille.

Syksyn 2008 aikana hankekuntien työntekijät pyysivät asiakkaita mukaan haastatteluihin ja haastatteluun saatiin mukaan kolme perhettä. Työntekijöiden haastattelut suoritettiin syksyn 2008 – kevään 2009 aikana, haastatteluihin osallistui yksitoista työntekijää.

Perheiden haastatteluista ovat Seinäjoen Ammattikorkeakoulun opiskelija Sanna Ala-Kojola ja Anne Isomäki tehneet opinnäytetyön ”Asiakaslähtöisyys lastensuojelun arvioinnissa ja selvityksessä, kokemuksia lastensuojelutarpeen alkuarvioinnista”. Timo Toikko haastatteli ohjausryhmän 15.4.2009. Timo Toikko on kirjoittanut erillisen raportin arvioinnista.

Arvioinnin osana lähetettiin kysely kaikille hankekuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijöille ja perhetyöntekijöille. Ammattikorkeakoulusta saatiin kyselyn tulokset, joita hanketyöntekijät ovat hyödyntäneet raportin kirjoittamisessa ja hankkeen tulosten ja johtopäätösten arvioinnissa.

Timo Toikon ja opiskelijoiden suorittamissa haastatteluissa pääpaino oli uuden lastensuojelutarpeen selvitysmallin arvioinnissa työntekijöiden ja asiakkaiden näkökulmasta. Kyselyn avulla haluttiin tietoa hankkeen keskeisten tavoitteiden toteutumisesta ja koko hankkeen onnistumisesta työntekijöiden näkökulmasta sekä tietoa lastensuojelun tilanteesta kunnissa.

Hankkeen ulkoisen arvioinnin lisäksi hanketyöntekijät ovat tehneet jatkuvaa sisäistä arviointia. Ohjausryhmän kokouksissa on säännöllisesti arvioitu tavoitteiden toteutumista ja tarkennettu toimintasuunnitelmia.

6.2. Ulkoisen arvioinnin johtopäätökset

Ulkoisen arvioinnin johtopäätökset on kirjattu suoraan Timo Toikon tekemästä arviointiraportista:

Ensinnäkin arviointiaineistojen perusteella voidaan todeta, että kehittämishanke on onnistunut erittäin hyvin omassa koulutustehtävässään. Koulutus on ollut ajankohtaista ja konkreettista. Sen avulla kehittämishankkeesta ovat hyötäneet kaikki hankkeeseen osallistuneet kunnat. Koulutusinstrumentin avulla hanke on pystynyt jakamaan tietoa kehittämishankkeeseen osallistuneisiin kuntiin.

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämishankkeen diffuusio-konsepti poikkeaa muista SONetBOTNIA:n alueen sosiaalialan kehittämisohjelman mukaisista hankkeista, joissa on tukeuduttu lähinnä innovaatio-konseptiin. Näin ollen tämä kehittämishanke on ollut leimallisesti uuden toimintatavan levittämishanke. Uutta työtapaa on levitetty koulutuksen avulla, jolloin työtavan käyttöönottoa on voitu tukea pitkäaikaisen koulutusprosessin avulla. Hanketyössä on tukeuduttu kansallisen lastensuojelun kehittämishankkeen tuloksiin. Silti kehittämistyössä ei ole syrjäytetty paikallista tietoa. Hanketyöntekijät ovat aidosti jatkotyöstäneet uutta työtapaa yhdessä hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden kanssa. Tällaisenaan tätä tarkasteltavana olevaa hanketta voidaan pitää eräänä onnistuneimmista hankkeista, joita itse olen arvioinut tai muuten seurannut.

Diffuusiokonseptin lisäksi olen luonnehtinut tätä hanketta eräänlaiseksi verkosto-oppimisen mukaiseksi kehittämishankkeeksi. Oppimisverkostoissa ei ole kysymys vain tiedon levittämisestä, vaan myös uuden yhteisen tiedon luomisesta. Parhaimmillaan oppimisverkoston avulla kunkin toimijan omista erillisistä kehittämistuloksista voi syntyä yleistettyä kehittämistietoa. Oppimisverkosto hyödyntää eri toimijoiden osaamista, mutta samalla kehittää yhdessä myös uusia tuloksia ja uutta tietoa.

Toiseksi voidaan todeta, että uusi lastensuojelun selvitys- ja arviointityötapana on osoittautunut sisällöllisesti erittäin käyttökelpoiseksi. Työtavan rakenne auttaa työntekijöitä suunnistamaan lastensuojelutapausten monimutkaisessa ja – tasoisessa arkkitehtuurissa. Työntekijät tarvitsevat tuekseen selkeän rakenteen, joka kohdistaa huomion tiettyihin teemoihin. Teemoihin fokusoidut tapaamiset vievät aikaa, mutta toisaalta niiden avulla voidaan syventää tiedonkeruuta ja dokumentaatiota juuri lastensuojeluselvitysten kannalta relevantteihin asioihin. On todennäköistä, että kerättävä tieto olisi epätasaisempaa ja sattumanvaraisempaa, jos se kerättäisiin ilman teemarakennetta. Lastensuojelutarpeen selvitys on tiedontuottamisen prosessi, joka edellyttää systemaattisuutta ja tematisointia.

Uuden työtavan mukainen asiakkaiden kohtaaminen on osoittautunut varsin onnistuneeksi. Sen avulla on voitu luoda toimivia asiakassuhteita, vaikka samalla on todettava, että lastensuojelutarpeen selvitykset ovat tässä suhteessa hyvin haastavia. Selkeä rakenne, fokusoidut teemat ja prosessinomainen työtapana kuitenkin selkeyttävät myös asiakkaiden näkemystä omasta tilanteestaan. Uuden työtavan on koettu edesauttavan dialogisen vuorovaikutuksen syntymistä jopa vaativissa lastensuojelutilanteissa.

Kolmanneksi voidaan todeta, että uusi työtapana on edistänyt erityisesti lasten huomioonottamista. Selvitysprosessiin nivelletyt työkalut (esim. nallekortit) ovat tukeneet lasten äänen kuulemistä. Selvitysprosessi ei näin ollen kohdennu vain vanhempien ja työntekijöiden väliseksi dialogiksi, vaan keskusteluteemoja peilataan koko ajan myös lasten näkemyksiin ja kokemuksiin. Tämä on osaltaan loiventanut vanhempien ja työntekijöiden vastakkainasettelua.

Perhetyöntekijöiden merkitys on korostunut erityisesti lasten kanssa työskentelyssä. Perhetyöntekijät ovat tuoneet osaamista erityisesti lasten kuulemiseen. Työparityöskentelystä on puhuttu varsin positiivisessa kehyksessä.

Neljänneksi voidaan todeta, että uuden työtavan ulkoiseen käyttökelpoisuuteen liittyy haasteita. Haastatteluaineiston perusteella uuden työtavan juurtumisen osaksi työyhteisöjen vakiintuneita käytäntöjä liittyy huomattavia epävarmuustekijöitä. Kyselyaineiston perusteella tilanne on positiivisempi kuin haastatteluaineiston. Tässä arvioinnissa on painotettu haastatteluaineistoa. Sen perusteella näyttää siltä, että uusi työtapana vie totuttua huomattavasti enemmän aikaa. Samalla kuitenkin lastensuojeluilmoitusten määrä on olennaisesti kasvanut. Lisäksi lastensuojelutyön resurssit ovat jo aikaisemminkin olleet varsin kuormitettuja.

Uusien työtapojen levittäminen ja juurruttaminen on pitkä prosessi, jossa uusi ja toimivakin työtapana joutuu loppujen lopuksi ”kilpailemaan” olemassa olevan työskentely- ja organisointitapojen kanssa. Yhden hankkeen kestoajaksi ei ole riittävä varmistamaan organisaatioiden kulttuuristen käytäntöjen muuttumista. Jaakko Virkkunen (2008) korostaa pitkien kehitysprosessien merkitystä ja kirjoittaa erityisen kehittämiskonseptin luomisen tärkeydestä. Kehittämiskonseptin avulla voidaan esimerkiksi luoda samaa kysymykseen kohdistettuja useimpia kehittämishankkeita. Kulttuuristen käytäntöjen kehittäminen on hidas prosessi, jota ei useinkaan voida varmentaa yhdellä hankkeella.

Kokonaisuutena tarkastellen lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämishanke on ollut erittäin onnistunut. Se on voinut osin tukeutua kansallisen lastensuojeluhankkeen tuotoksiin, mutta samalla se on myös selkeästi tuottanut alueellista tietoa ja osaamista. On sääli, että STM:n strategiassa kehittämissyksiköistä luovuttiin. Kehittämissyksiköt olisivat osaltaan voineet tukea ammatillisen osaamisen siirtämistä ja välittämistä. Nyt keskeisemmäksi kysymykseksi nouseekin lastensuojelutyön jatkokyöstämisen varmistaminen.

6.3. Hankkeen työntekijöiden itsearviointi

Hanketta on arvioitu koko sen toiminnan ajan. Itsearviointia on toteutettu maksatushakemuksiin liittyvillä väliraporteilla, ohjausryhmän kanssa käydyissä keskusteluissa ja koulutuksista kerätyillä palautteilla. Perhetyöntekijöille tehtiin erillinen kysely perhetyön tilanteesta hankekunnissa.

Seuraavassa arvioinnin pohjana käytetään itsearvioinnin lisäksi/tukena työntekijöille tehdyn kyselyn tuloksia, joiden pohjalta arvioidaan hankkeen tavoitteiden toteutumista. Kysely lähetettiin samansisältöisenä sekä perhetyöntekijöille että sosiaalityöntekijöille eikä vastauksista ilmennyt vastaajan työtehtävää.

Hankkeen aikana lastensuojelun avohuollon ja perhetyön työprosessit mallinnettiin lastensuojelulain edellyttämien vaatimusten mukaisesti. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät ja perhetyöntekijät koulutettiin lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen uudella tavalla. Selvityksen tekemiseen syntyi selkeä työskentelymalli. Kyselyyn vastanneista työntekijöistä lähes kaikki osallistuivat koulutukseen ja suurin osa koki, että koulutus antoi runsaasti valmiuksia ja konkreettisia työkaluja lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. 80 % kyselyyn vastanneista totesi, että selvitys- ja arviointimalli on otettu kiinteäksi osaksi oman työyhteisön toimintakäytäntöjä. Arviomme mukaan työskentelymalliin suhtauduttiin aluksi varauksella, koska sen tekeminen vaatii paljon aikaa ja sosiaalityön resurssit kunnissa olivat pienet ja esimiesten tuki ei ollut välttämättä joka kunnassa itsestäänselvyys. Menetelmästä saatiin jo hankkeen aikana kunnissa hyviä kokemuksia ja kesällä 2009 koulutusryhmäläisiltä saadun palautteen perusteella voitiin todeta, että menetelmä on vakiintunut työkäytäntöihin ja sen käyttöön aluksi liittyneet epäilyt ovat vähentyneet. Loppupäätelmänä voidaan siis todeta, että malli on luotu, se on otettu hyvin käyttöön, mutta sen juurruttaminen ja käyttäminen jatkossa edellyttää edelleen kehittämistä, tietojen ylläpitämistä ja vertaistukea toisilta työntekijöiltä.

Lastensuojelutarpeen selvitys ja arviointikoulutus on ollut merkittävä panostus alueen työntekijöiden osaamisen vahvistamiseen. Kunnat ovat mahdollistaneet työntekijöiden osallistumisen pitkäkestoiseen koulutukseen ja samoista työyhteisöistä on koulutettu useitakin työpärejä. Hankkeen järjestämä koulutus on ollut osallistujille maksuton, mikä rahallisesti on merkittävä asia. Vastaava koulutus maksaa ”ostettuna” noin 350 – 450 euroa/henkilö. Suhteutettuna kuntien kuntaosuuksiin rahallinen hyöty koulutuksista on ollut huomattava.

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön mallinnuksen tarkoituksena oli yhdenmukaistaa lastensuojelun perhetyön ja avohuollon käytäntöjä hankekuntien alueella huomioiden valtakunnalliset suositukset. Hankkeen arviointikyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä ja perhetyöntekijöistä 86 % oli sitä mieltä, että kehittämishankkeen myötä alueelliset työkäytännöt ovat yhtenäistyneet. Täysin yhtenäiset toimintatavat eivät välttämättä edes ole mahdolliset huomioiden kuntakohtaiset tekijät, kuntarakenteet ja kuntaliitokset.

Merkittävänä osana toimintamallien yhdenmukaistamisesta on yhteisen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintaohjelman laatiminen kuntiin. Työryhmissä laadittiin yhteinen

yleinen osa kaikkiin kahdeksaan kuntaan ja hahmoteltiin sisällöt kuntien omien toimintaohjelmien sisällöiksi.

Perhetyön paikka ja toimintatapa lastensuojelussa on selkiintynyt. Hankkeessa keskityttiin nimenmaan avohuollon tukitoimena toteutettavan lastensuojelun perhetyön kehittämiseen. Tässä hankkeessa ei ollut mahdollisuutta avata perhetyötä laajemmin peruspalvelujen ja sijaishuollon perhetyöstä. Hankkeessa keskeisenä kehittämiskohteena oli lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden työnjaon selkiinnyttäminen. Jo hankkeen alkuvaiheessa päätettiin, että koska kyseessä on lastensuojelun hanke, keskitytään nimenomaan lastensuojelun perhetyön määrittämiseen suhteessa sosiaalityöhön. Sosiaalityön ja perhetyön rajapintoja on käsitelty paljon mm. yhteisissä koulutuksissa ja perhetyön alueryhmässä. Selvityskoulutuksissa on kehitetty työparityöskentelyä ja määritelty perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän roolia ja tehtäviä selvityksessä. Hankkeessa on mm. luotu toimivat yhteistyö- ja työparityöskentelyn mallit, liite 4.

Työnjaon selkiinnyttämisessä hankkeessa onnistuttiin hyvin, sillä kyselyyn vastanneista työntekijöistä 84 % koki, että perhetyön ja sosiaalityön rajapinta on selkiytynyt. Kyselyn tuloksissa näkyy se, että painopiste on ollut lastensuojelun perhetyön ja sosiaalityön kehittämisessä eikä ehkäisevän perhetyön sisältöjä ole avattu. Kyselyyn vastanneista 40 % koki, että lastensuojelun perhetyön ja ehkäisevän perhetyön rajapinta ei ole selkeytynyt.

Elokuussa 2009 alkanut Etelä-Pohjanmaan lasten, nuorten ja perheiden Kaste- hanke keskittyy ehkäisevän perhetyön kehittämiseen ja hankkeemme ajatuksia uusista kehittämiskohteista onkin sisällytetty tulevaan hankkeeseen.

Hankkeen alkuvaiheessa yhdeksi mahdolliseksi kehittämiskohteeksi ajateltiin lastensuojelun suunnitelmien laatiminen. Tämä tavoite jätettiin hyvin pian pois toimintasuunnitelmasta, sillä kuntaliitokset, PARAS -hanke ja sosiaali- ja terveyspalvelujen uudelleen organisoituminen kunnissa ovat hidastaneet lastensuojelusuunnitelmien tekemistä. Vuoden 2009 alusta Nurmo ja Seinäjoki ja Ylistaro yhdistyivät, samoin Jurva ja Kurikka. Suupohjassa rakennettiin vuoden 2008 aikana Kauhajoen, Isojoen, Karijoen ja Teuvan yhteistä peruspalveluliikelaitoskuntayhtymää. Ilmajoen, Kurikan ja Jalasjärven kunnissa muodostettiin terveyspalveluiden yhteinen liikelaitos, mikä aiheutti myös sosiaalipalvelujen uudelleen organisoimisen tarvetta kyseisissä kunnissa. Kuntien työntekijät olivat kuormittuneita ja lastensuojelun suunnitelman kaltaisen ison strategisen suunnitelman laatimista ei kaikissa kunnissa ole saatu alulle. Tässä tilanteessa tehtävä olisi ollut kaiken kaikkiaan liian iso haaste hankkeellekin.

Hankkeessa keskeisinä toimijoina olivat kuntien lastensuojelun perhetyöntekijät ja sosiaalityöntekijät. Heikkoutena oli, että kuntien sosiaalitoimen johtajat ja luottamusmiehet jäivät hankkeen kautta tavoittamatta. Kehittämisyksikön avulla olisi voitu jatkaa hyvin alkanutta kehittämistyötä ja vahvistaa osaamista sekä avata keskustelua myös johdon ja luottamushenkilöiden suuntaan.

Avohuollon toimijoiden osaamista on vahvistettu ja kehitetty arvioivaa työtettä lastensuojelun avohuollossa ja perhetyössä. Tähän tavoitteeseen pyrittiin mm. järjestämällä systemaattinen yhteinen täydennyskoulutus hankealueen työntekijöille. Kyselyyn vastanneista 58 % oli osallistunut täydennyskoulutustarjottimen mukaisiin koulutuksiin. Täydennyskoulutus vastasi hyvin odotuksia 88 % mielestä. Ne vastaajat, jotka eivät osallistuneet koulutuksiin, perustelivat sitä seuraavilla syillä: kiire (suurin syy), ei ollut sopivia koulutuksia, koulutus uusille työntekijöille hyvä, koulutusraha on pieni, muuttuneet työtilanteet.

Täydennyskoulutus tavoitti hyvin kuntien perhetyöntekijät. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden osallistuminen oli vähäistä. Koulutuksiin osallistui runsaasti myös muiden ammattikuntien edustajia, joten koulutuksella vahvistettiin myös moniammatillista osaamista.

Lasten ja perheiden mahdollisimman hyvän avun toteutuminen on ollut esillä laajasti hankkeen kaikissa toiminnoissa. Kyselyn perusteella 90 % vastaajista oli sitä mieltä, että lastensuojelutarpeen selvitys- ja arviointikoulutus vahvisti asiakaslähtöisyyttä omassa työssä. Hankkeessa on kehitetty uusi perhelähtöinen työskentelymalli perheterapian käytöstä lastensuojelun sosiaalityössä. Mallia on kokeiltu käytännön asiakastyössä ja sekä asiakkaiden että työntekijöiden kokemukset työskentelytavasta ovat olleet myönteisiä.

Hankkeen aikana työskentelystä lasten, nuorten ja perheiden kanssa on tullut läpinäkyvämpää, lapsen osallisuus on vahvistunut, asiakkaan vaikutusmahdollisuudet ovat lisääntyneet yhteisen arvioinnin ja perhetyön arvioinnin systematisoitumisen avulla. Hankkeessa on luotu malleja, jotka antavat enemmän tilaa asiakkaan vaikutusmahdollisuuksille työskentelyprosessissa. Arviointihaastattelussa haastateltu lapsi ilmaisee asian näin: ”kerrottiin mulle. Ne kerto itse siitä...ne kertoi, että ne tulee tänne ja yrittää auttaa mua...kyl se ihan tuntu siltä, että ne yrittää auttaa.”

Asiakaslähtöisyyden korostuminen näkyi myös hankkeen arvioinnissa. Arvioinnissa keskityttiin ehkä liikaakin asiakaslähtöisyyteen, hankkeen muiden tulosten arvioinnin jäädessä näin liian vähäiseksi. Hankkeen alkuperäinen tavoite kehittämisyksikön perustamisesta muuttui jo hyvin alkuvaiheessa, koska jo keväällä 2008 tuli tietoon, että pysyvää rahoitusta ei kehittämisyksiköille tulla myöntämään. Näin tämän asian kysyminen jäi myös loppuarvioinnissa tekemättä. Kyselyssä oli kuitenkin lopuksi ”vapaan sanan” – osio, jossa monet vastaajat toivat esiin sen, että kehittämistyön olisi pitänyt voida jatkua hankkeen jälkeen. Seuraavassa on suora lainaus vastauksesta, jossa kiteytyy meidänkin ajatuksemme hankkeesta ja sen jatkosta: ”Hanke on ollut erityisen aktiivinen ja hyvä perustason työtä tukeva hanke. On herätelty keskustelua, tuotu esille uusia valtakunnallisia muutoksia ja ajatuksia lastensuojelussa ja perhetyössä. Mallinnuksen työkalut ovat olleet helppoja sisäistää ja ottaa käyttöön. Ammattilaisten vertaistuki on lähtenyt käyttöön. Lisää tätä: pysyvä alueellinen kehittämisyksikkö yhden tai kahden työntekijän voimin”.

7. POHDINTAA

Hanke käynnistyi sujuvasti, koska hankkeeseen valitut työntekijät kehittäjä-sosiaalityöntekijä ja kehittäjä-perhetyöntekijä olivat mukana jo hankkeen suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa rakentamassa toimivaa hankekokonaisuutta ja kirjoittamassa hankehakemusta. Kehittäjä-perhetyöntekijä toimi ennen hankkeen alkua vetäjänä perhetyön alueryhmässä, missä hankkeen tarve nousi esiin ja missä koottiin yhteen perhetyön kehittämistarpeita hankevalmistelua varten. Molemmilla hanketyöntekijöillä on pitkä kokemus lastensuojelutyöstä ja perhetyöstä ja pitkä yhteinen historia työparina toimimisesta. Kuntien työntekijät ja verkostot olivat tuttuja. Nämä kaikki asiat auttoivat hankkeen käynnistymisessä ja hankkeen onnistumisessa.

Merkittävää oli myös kuntien sitoutuminen hankkeeseen, työntekijät saivat osallistua hankkeen järjestämiin tilaisuuksiin ja erilaiseen kehittämistyöhön. Hankkeen ohjausryhmä koostui alan ammattilaisista, mikä auttoi selkeästi tavoitteiden asettamisessa. Ohjausryhmä oli innostava ja antoi työntekijöille täyden tukensa. Hankkeen ”kummitätinä” toimi SoNETBOTNIAn kehittämissuunnittelija Anne Saarijärvi ja hänen osuutensa koko prosessissa on ollut hyvin keskeinen. SoNETBOTNIAn rooli alueen lastensuojelun kehittämisessä on merkittävä ja

toivoisimmekin, että tämän alueen Sosiaalialan osaamiskeskuksessa jatkossa lisättäisiin työpanosta lastensuojelun kehittämistoimintaan.

Hankkeen tulosten juurruttaminen on pyritty hankkeen aikana varmistamaan monella eri tavalla. Hankkeessa tuotetut ja hankkeen kouluttamat toimintamallit on kirjoitettu kirjalliseen muotoon. Tulokset on koottu SoNETBONIAN verkkosivuille ja ne jäävät siten pysyvästi työntekijöiden käyttöön. Työntekijöiden osaaminen on vahvistunut, mikä on myös yksi hankkeen pysyvistä muutoksista alueella. Molemmat hanketyöntekijät työskentelevät jatkossa alueen lastensuojeluverkostoissa, mikä edesauttaa tulosten jäämistä pysyviksi työkäytännöiksi. Kehittämistyötä jatketaan myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden alueryhmissä, joiden toiminnan jatkuminen on hankeaikana varmistettu. Kehittäjä-perhetyöntekijä jatkaa perhetyön alueryhmän vetäjänä, mikä takaa ryhmän toiminnan jatkumisen.

Lopuksi voidaan todeta, että hanke on saavuttanut tavoitteensa hyvin. Hankkeessa luotiin edellytykset lastensuojelun kehittämisyksikön toiminnalle, jolle olisi ollut selkeästi tarvetta ja tilausta. Uusien työmenetelmien juurruttaminen vaatii kuitenkin jatkuvaa työtä.

Vuoden 2008 aikana valtakunnallinen KASTE- ohjelma toi muutoksia kehittämisyksikköjen tulevaisuudennäkymiin. Kehittämisyksikköjen perustamisesta päätettiin toistaiseksi luopua ja sosiaalialan kehittäminen jatkuu hankemuotoisena KASTE- ohjelmassa. Etelä-Pohjanmaalla Sosiaalialan osaamiskeskus SoNETBOTNIA käynnisti keväällä 2008 KASTE- ohjelman mukaisen hankkeen valmistelun, ja tähän työhön kutsuttiin mukaan myös lastensuojelun ja perhetyön kehittämisyksikköhanke työntekijät. Hanketyöntekijät ovat tuoneet omia näkemyksiään hankevalmisteluun ja elokuussa 2009 alueella käynnistyneeseen Etelä-Pohjanmaan lasten, nuorten ja perheiden osa-hankeeseen on otettu sisältöjä lastensuojelun avohuollon ja perhetyön hankkeesta. Kehittäjä-perhetyöntekijä on mukana uuden hankkeen perhetyön projektiryhmässä suunnittelemassa hankkeen sisältöjä perhetyön osalta. Hanketyöntekijät ovat tavanneet uuden hankkeen projektikoordinaattorin elokuussa 2009. Tapaamisella vaihdettiin ajatuksia siitä, mitä kehittämiskohteita hankkeestamme olisi hyvä saada uuden hankkeen kehittämistoimintaan mukaan ja miten pidetään huolta hankkeemme tulosten vakiinnuttamisesta ja juurruttamisesta jatkossakin.

On ollut upeaa työskennellä lastensuojelun ja perhetyön ammattilaisten kanssa. Mieltämme on erityisesti ilahduttanut vastavuoroisuus ja ”yhyressä tekemisen meininki”, jossa olemme hanketyöntekijöinä saaneet olla mukana. Voimme sydämestämme yhtyä asiakashaastatteluissa erään asiakkaan toteamukseen ”..ihan siis valtavan ihania ihmisiä..”

LIITE 1. Kehittämishankkeessa toimineet työryhmät

Hankkeessa toimivat seuraavat työryhmät:

Perheterapian työryhmä

Perheterapian työryhmä perustettiin heti hankkeen alkaessa ja työryhmä kokoontui hankkeen aikana kuusi kertaa. Työryhmässä toimivat kolme perheterapeuttia Aila Alestalo, Jalasjärvi; Marianne Takala, Seinäjoki ja Katri-Helena Santala kehittämishankkeesta sekä kolme lastensuojelun sosiaalityöntekijää Eija Hautamäki, Jalasjärvi; Päivi Föhr, myös perheterapeutti, Seinäjoki sekä Paula Uusi-Hakala kehittämishankkeesta.

Perheterapian työryhmän tehtävänä oli kokeilla ja kehittää perheterapiaa työmuotona lastensuojelun sosiaalityön kontekstissa sekä kokeilun pohjalta mallintaa perheterapian prosessi lastensuojelun sosiaalityöhön yhdeksi avohuollon tukitoimeksi.

Mallinnustyöryhmät

Lastensuojelun perhetyön mallinnustyöryhmään jäsenet olivat Virpi Vainionpää, Kirsti Palomäki, Marianne Takala, Anneli Koivula, Sinikka Mäkinen, Pia Mattinen, Anna-Liisa Kaukola-Risku, Tiina Rajakaski ja Katri-Helena Santala.

Työryhmä kokoontui kolme kertaa.

Lastensuojelun sosiaalityön mallinnustyöryhmän työskentelyssä olivat mukana Camilla Granlund, Tytti Luoto, Anne Leinonen, Mirjami Ketola, Virpi Tolonen, ja Paula Uusi-Hakala.

Työryhmä kokoontui kolme kertaa.

Koulutus – ja tutkimusryhmä

Koulutus- ja tutkimusryhmä oli yhteinen Sijaishuollon kehittäminen Pohjanmaalla – hankkeen kanssa (EPSI). Työryhmän jäsenet olivat **Virpi Pihlajamäki** Jurva, Anne Saarijärvi SoNETBOTNIA, **Heidi Pakka** Kurikka, Päivi Rinne Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sanna Puotinen Evijärvi, Satu Ylinen Tampereen yliopisto, Vähämaa Pirjo Seinäjoki, Tytti Luoto Ilmajoki; Luoto Päivi Seinäjoki, Katri Santala ja Paula Uusi-Hakala kehittämishankkeesta.

Työryhmä kokoontui hankkeen aikana neljä kertaa.

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn työryhmät

Suupohjan perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn työryhmän kuuluivat perheneuvolan psykologi Marja Virolainen, rikoskomisario Hannu Haapala, sosiaalityöntekijä Merja Latvala, neuvolan osastonhoitaja Seija Haavisto, päihdetyöntekijä Eero Lakari, Lastensuojelun ja perhetyön kehittämishankkeen työntekijät Paula Uusi-Hakala ja Katri-Helena Santala, toiminnanjohtaja Elina Anttila-Varpula (Virva Malinen) Etelä-Pohjanmaan Ensi- ja turvakotiyhdistys. Lisäksi ryhmään on kutsuttu mukaan edustajat Isojoelta, Karijoelta ja Teuvalta.

Kaikkien hankekuntien yhteiseen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn työryhmään kuuluivat Seija Haavisto, Kauhajoki, Eija Hautamäki, Jalasjärvi; Arja Yli-Penttilä, Nurmo; Tytti Luoto, Ilmajoki; Heidi Pakka, Kurikka; Outi Koskenvalta, Kurikka; Virpi Tolonen, Jurva; Milla Höykinpuro, Seinäjoki, Satu Rönholm, Isojoki; Helena Riihiluoma, Karijoki; Pirjo Heinola, Teuva; Elina Anttila-Varpula (Virva Malinen), Etelä-Pohjanmaan Ensi- ja turvakotiyhdistys; Katri-Helena Santala, Kauhajoki, lastensuojelun ja perhetyön hanke ja Paula Uusi-Hakala, Kauhajoki, lastensuojelun ja perhetyön hanke

LIITE 2. Perhetyöntekijöille tehdyn kyselyn yhteenveto

*Lastensuojelun avohuollon ja
perhetyön kehittämisyksikköhanke 2007 - 2009*

Katri-Helena Santala
Kehittäjä-perhetyöntekijä

21.10.2008

Arvokasta työtä, antaa paljon – myös ottaa osansa.

- koonti lastensuojelun perhetyön tilanteesta hankekunnissa,
syksy 2008

Tiedot perustuvat Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämisyksikköhankkeen tekemään tilannekartoitukseen hankekuntien lastensuojelun avohuollon perhetyöstä syksyllä 2008. Hankkeessa on mukana kymmenen kuntaa: Ilmajoki, Isojoki, Jalasjärvi, Jurva, Karijoki, Kauhajoki, Kurikka, Nurmo, Seinäjoki, Teuva.

Kyselyn tarkoituksena on sekä kartoittaa lastensuojelun perhetyön nykytilaa hankekunnissa että suunnata kehittämishankkeen mahdollista jatkotyöskentelyä perhetyön osalta keväällä 2009. Kyselyn tuloksia voi tarvittaessa hyödyntää kunnissa lastensuojelun perhetyötä koskevissa suunnitelmissa ja päätöksissä. Yhtenä kyselyn keskeisenä tavoitteena on myös tuoda lastensuojelun perhetyötä tekevien työntekijöiden (perhetyöntekijät, kodinhoitajat, perheohjaajat) työtä näkyväksi omana ammattikuntana sekä tukea myös työntekijän omaa ammatillista kehittymistä perhetyön kontekstissa.

(Liite: kyselylomake ja saatekirje) Kyselylomakkeita palautettiin 20 kpl.

Työntekijät lastensuojelun perhetyössä

Ammattinimikkeet:

- perheohjaaja
- perhetyöntekijä
- perhetyön kodinhoitaja
- kodinhoitaja
- ohjaaja
- lähihoitaja

Peruskoulutukset:

- sosiaalikasvattaja
- sosionomi (AMK)
- sosiaalihojaaja
- lähihoitaja
- lastenhoitaja
- kodinhoitaja

Lisäksi erilaisia täydennys- ja menetelmäkoulutuksia:

perhetyön koulutus, Jyväskylän yliopiston perheopinnot, yliopiston kasvatustieteiden opintoja, lasten- ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto, Toimiva Lapsi ja Perhe-koulutus, lastensuojelutarpeen selvitys ja arviointi, VaVu- varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen perustason työssä, erityistason perheterapia, erilaisia ryhmänvetäjäkoulutuksia, Huoli puheeksi – menetelmäkoulutus, Lastensuojelun asiantuntijuus – koulutus sekä lisäksi yksittäisiä koulutuspäiviä lastensuojelusta, perhetyöstä ja eri menetelmistä, hygieniapassi.

Peruspalkka: 1700 – 2100 euroa

Hallinto: sosiaalitoimi (sosiaalityö), kotihoito, päivähoito, perhekeskus

Toimenkuvat ja asiakkuudet:

Toimenkuvat painottuivat sekä lastensuojelun perhetyöntekijän (perheohjaus) että kodinhoitajan toimenkuviin (lastensuojelun kodinhoidollinen työ).

Perheohjauksessa oli asiakasperheitä 4-8 / työntekijä.

Lastensuojelun kodinhoidollisessa työssä oli asiakasperheitä 10 - 14 / työntekijä.

Ennaltaehkäisevä perhetyö painottui erityisesti kodinhoitajien asiakasperheissä, tällöin asiakasmäärät / työntekijä olivat isommat. Sekä ennaltaehkäisevässä että lastensuojelun perhetyössä asiakasperheitä oli keskimäärin 2 / päivä / työntekijä.

Osittain toimenkuvat olivat liukuvat ja joustavat. Perhetyöntekijän työ ei ole ainoastaan ohjaavaa vaan myös toiminnallista työtä perheiden kanssa, vastaavasti kodinhoitajan toimenkuvassa painottuvat työaputehtävien ohella perheen toimintakykyä ja sosiaalista hyvinvointia edistävät tehtävät.

Perhetyötä tehtiin kunnissa hyvin monimuotoisesti. Perhetyöntekijän työ (perheohjaajat, perhetyöntekijät, kodinhoitajat) sisälsi niin muutosperhetyötä, ennaltaehkäisevää työtä, vauvaperhetyötä, kriisiperhetyötä kuin intensiivistä määrääikaista perhetyötäkin. Yhdessä kunnassa lastensuojelun perhetyö oli selkeästi painottunut muutosperhetyöhön ja lyhytkestoiseen, intensiiviseen perhetyöhön. Vain kahdessa hankekunnassa kahdeksasta toteutettiin selkeästi ryhmä- ja leiritoimintaa perhetyöhön kuuluvana työmuotona.

Perhetyön kestossa oli suuria vaihteluita. Perhetyön kesto vaihteli muutamasta kuukaudesta jopa seitsemään vuoteen.

Ennaltaehkäisevässä työssä kodinhoitajan käynnit toteutuivat myös muutaman päivän käynteinä lapsiperheissä.

Lastensuojelun perhetyössä työskentelyaika perheissä oli pääosin 6kk, yksi vuosi tai kaksi vuotta. Päivittäinen työaika perheissä vaihteli yhdestä tunnista viiteen tuntiin.

Työnä toteutettiin myös lyhytkestoista, määrääikaista perhetyötä intervallityyppisesti tarkoittaen sitä, että käyntejä oli 6-8 kertaa, kesto 3-4kk (intensiivinen perhetyö).

Perhetyötä tehtiin hyvin monenlaisissa perhetilanteissa aina ennaltaehkäisevästä työstä lastensuojelun korjaavaan työhön asti. Tilaukset perhetyölle olivat muun muassa seuraavanlaisia: kodinhoidolliset tehtävät, arjessa ja lastenhoidossa opastaminen, avun ja tuen tarpeen kartoittaminen, kasvatuksen ja vanhemmuuden tukeminen, sairaus perheessä, nuoret vanhemmat (vanhemmuus hukassa, vanhemmilla esim. oma lastensuojeluasiakkuus, jälkihuollossa) parisuhteen ristiriidat, erotilanteet, ristiriidat perheessä, lastensuojelun huoli lasten kasvusta ja kehityksestä, lasten häiriökäyttäytyminen, kouluongelmat, lasten kroonisten sairauksien aiheuttamat ongelmat, erityislapsi perheessä, lastensuojelun huoli vanhemmuudesta, vanhempien kyvyttömyys asettaa rajoja lapsilleen, vanhemman uupumus, perheen sosiaaliset vaikeudet, vanhemman itsemurha, lapsen, nuoren laitossijoituksesta kotiutuminen, vanhempien mielenterveyden häiriöt, päihdeongelmat perheessä, perheväkivalta, sijaisvanhemmuuden tukeminen

Perhetyöntekijä oli mukana monenlaisissa yhteistyöverkostoissa: lastensuojelun ja perhetyön tiimit, koulut, päiväkotit, päivähoito, äitiys- ja lastenneuvola, perheneuvola, kotihoito, keskussairaala, seurakunta, nuorisotoimi, lasten- ja nuortenpsykiatria, aikuispsykiatria, terveyskeskuspsykologi, poliisi, sijaishuollon yksiköt, perhekeskus, perhetyöntekijöiden alueryhmä, kolmannen sektorin toiminta (Ensi - ja turvakotiyhdistys, MLL), kuntoutusohjaus, toimintaterapia

Perhetyön käytännöt

Lastensuojelun perhetyössä yksi keskeinen tavoite on arvioida vanhemmuutta lasta suojelevasta fokuksista. Vanhemmuuden arviointia toteuttivat kaikki perhetyöntekijät keskustelemalla ja

havainnoimalla. Melkein kaikilla perhetyöntekijöillä oli käytössään Vanhemmuuden roolikartta työvälineenä vanhemmuuden arvioimiseksi. Osa työntekijöistä käytti työmenetelminä lisäksi erilaisia kortteja ja arviointilomakkeita. Lisäksi vanhemmuuden arvioinnissa korostettiin erilaisten verkostoneuvottelujen merkitystä sekä keskusteluja perhetyön- ja asiakassuunnitelman yhteydessä perhetyön tavoitteisiin peilaten.

Lastensuojelun perhetyön kirjaamiseen ei ollut kaikissa hankekunnissa selkeitä ohjeita. Suuntaa antavia ohjeistuksia oli joissakin kunnissa. Osassa kuntia perhetyön kirjaamiseen liittyvät käytännöt olivat aluillaan. Suurin osa perhetyöntekijöistä koki taitonsa lastensuojelun perhetyön kirjaamisessa tyydyttäväksi. Niissä kunnissa, joissa kirjaamiseen oli ohjeistusta, kokivat perhetyöntekijät taitonsa kirjaamisessa pääosin riittäväksi.

Osa perhetyöntekijöistä kirjasi tapahtumatiedot kahteen eri tietokone-ohjelmaan: kotihoitoon ja sosiaalityön omaan ohjelmaan. Käytössä oli vielä myös perhetyön kirjaamista Wordiin.

Suurimassa osassa hankekuntia ei ollut erillistä lastensuojelun perhetyön suunnitelmaa käytössä. Perhetyön suunnitelman kirjasi pääsääntöisesti sosiaalityöntekijä lastensuojelun asiakassuunnitelmaan. Perhetyöntekijät olivat mukana suunnitelman laadinnassa.

Varsinaista erillistä perhetyön asiakaskyselyä perhetyön päättyessä ei ollut käytössä yhdessäkään kunnassa. Osa perhetyöntekijöistä ei ollut vastannut kysymykseen, miten lastensuojelun perhetyön vaikuttavuutta arvioidaan. Tulkitsen tämän siten, että, kyseisestä käytännöstä ei perhetyöntekijällä ole tietoa.

Kysymykseen vastanneet perhetyöntekijät arvioivat perhetyön vaikuttavuutta pyytämällä palautetta perheeltä suullisissa keskusteluissa lähinnä perhetyön väliarvioinneissa ja lopetusneuvotteluissa yhdessä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa pohtimalla sitä, onko perhetyön tavoitteisiin päästy. Perhetyöntekijät kertoivat tässä yhteydessä myös sen, että perhetyö yleensä lopetetaan vähitellen ja perheeseen ollaan yhteydessä myös perhetyön päättymisen jälkeenkin (seurantakäynti).

Eräs perhetyöntekijä kirjoitti ”Asiakasta toki haastatellaan näistä asioista, mutta se ei ole sama asia”

Perhetyötä tukevat rakenteet

Osalla perhetyöntekijöistä oli käytettävissä toimivat työtilat ja työvälineet. Osalla työhuone oli yhteinen esim. kotihoidon tai toisen perhetyöntekijän kanssa. Samoin myös tietokone saattoi olla yhteisessä käytössä. Osalla ei ollut omaa työhuonetta, mutta puhelin oli, ja kannettava tietokone. Työntekijän työtila saattoi olla myös kahdessa eri toimipisteessä, ei omaa tietokonetta. Kaikilla oli kuitenkin oma puhelin.

Melkein kaikilla vastanneista perhetyöntekijöistä oli mahdollisuus työpariin tarvittaessa.

Perhetyöntekijät arvioivat myös yhteistyön lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa riittäväksi. Melkein jokaisessa kunnassa toimi erilaisia lastensuojelun ja perhetyön tiimejä tai perhetyön ohjausryhmä. Kunnassa saattoi perhetyö olla myös alkuvaiheissa ja siksi käytännöt olivat vasta muotoutumassa.

Suurin osa perhetyöntekijöistä sai työnohjausta ja heillä oli mahdollisuus osallistua tarvittaessa erilaisiin konsultaatioihin. Oli myös kuntia, joissa työnohjausta ei ollut järjestetty tai se oli vireillä, mutta työntekijällä oli mahdollisuus osallistua erilaisiin konsultaatioihin.

Tarvetta perhetyön lisä resursseihin nähtiin erityisesti ehkäisevässä työssä. Jossakin kunnassa oli tiedossa lisäresurssia vuodelle 2009. Aikaresurssipulaa koettiin; ideoita perhetyöhön olisi, mutta realiteetit rajoittavat. Osa oli tyytyväisiä nykyisiin resursseihin perhetyössä, tarvetta lisätä perhetyön

toimijoita ei ole. Sijaisjärjestelyille sitä vastoin oli tarvetta, erityisesti lomat ja koulutuksiin osallistumiset.

Pääosin kaikki perhetyöntekijät kokivat, että heillä oli mahdollisuus osallistua alansa koulutuksiin sopivasti. Tosin määrärahojen puitteissa voidaan suosia halpoja ja lähellä olevia koulutuksia.

Kehittämistarpeita perhetyössä

toimivia tiloja perhetapaamisille ja lasten tapaamiselle
perhetyön tuki perheille määräraikaisemmaksi ja intensiivisemmäksi
yksityiskohtaisempia tavoitteita perhetyölle
perhetyön seurannan ja arvioinnin kehittäminen
tilavat työpisteet, oma perhetyön yksikkö, tiivis yhteys lastensuojeluun
Jos työntekijällä erityistaitoja, niitä tulisi hyödyntää perhetyössä
toiminnallisen perhetyön kehittäminen
lisää uusia käyttökelpoisia menetelmiä ja niihin koulutusta
erikoistumista koulutuksen kautta, mahdollisuus kouluttaa itseään lisää
lisää resursseja ennaltaehkäisevään perhetyöhön
riittävän vanhemmuuden arviointi perhetyön haasteellisimpia tehtäviä

Pohdintaa

Lastensuojelun perhetyötä tehdään hyvin monenmuotoisissa perhetilanteissa hyvin monenmuotoisesti. Lastensuojelun perhetyötä tilataan monenlaisiin pulmiin, vaikeuksiin ja ongelmiin erilaisissa perhetilanteissa.

Lastensuojelun perhetyöntekijältä edellytetään paljon erilaisia tietoja, taitoja ja osaamista. Perheeseen ei voi ”vaan mennä” vaan perhekäyntiin tulee voida valmistautua huolella ja sitä tulisi voida suunnitella ennakoon. Vaikkakin suunnitelmat eivät aina käytännössä toteutuisikaan huomioiden perheen äkilliset muuttuvat tilanteet, tulisi suunnitteluun kuitenkin varata riittävästi aikaa.

Myös dokumentointi on tärkeää perhetapaamisten jälkeen, se jäsentää sekä työntekijän omaa työskentelyä että pitää mielessä perhetyölle asetetut tavoitteet.

Kirjaamiselle tulisi varata riittävästi aikaa. Perhetyöntekijä tarvitsee myös oman työtilan ja tietokoneen. Ei voi suunnitella ja kirjata, jos ei ole paikkaa, missä sitä voi tehdä. Perhetyöntekijän tulisi myös kuulua selkeästi työyhteisöön, lastensuojelun/ perhetyön tiimiin. Tämä vahvistaa ammatillista työskentelyä ja tukee työntekijän omaa jaksamista työssään. Perhetyöntekijän työ on monesti yksinäistä työtä perheissä, kaikilla ei läheskään aina ole mahdollisuutta työpariin.

Mahdollisuus osallistua eri koulutuksiin on välttämätöntä työssä kehittymiselle ja työssä jaksamiselle. Perhetyöntekijä joutuu työssään jatkuvasti käyttämään omaa persoonaansa työvälineenä. Paljon jää työntekijän oman aktiivisuuden varaan, mitä hän perheessä tekee ja miten; lisätiedon hakeminen, välineiden hankkiminen, niiden käytön opettelu jne. Osa työntekijöistä hakee lisää osaamista työhönsä opiskelemalla omalla vapaa-ajallaan esim. avoimessa yliopistossa suorittaen erilaisia täydentäviä opintoja. Kaikilla tähän ei ole mahdollisuutta. Perhetyö on kuitenkin kenttä, jossa työntekijä joutuu jatkuvasti kehittämään itseään ja oppimaan uutta, myös perheet muuttuvat.

Perhetyöntekijöiden palkkauksessa on myös hieman eroja eri kunnissa. Alhaisimmat palkat olivat lastensuojelun perhetyötä tekevillä kodinhoitajilla. Myös perheohjaajien ja perhetyöntekijöiden palkkauksessa oli eroja. Selkein ero palkkauksessa oli silloin, kun peruskoulutus oli sama mutta ammattinimike eri. Sosiaalityöntekijöiden palkkoihin on viime vuosina kiinnitetty huomiota valtakunnan tasolla ja kunnissa. Onko kiinnitetty riittävästi huomiota perhetyöntekijöiden palkkoihin lastensuojelussa?

Lastensuojelun perhetyössä on tapahtunut valtakunnallisesti jäsentymistä. Perhekeskuksissa ja varhaisen tuen piirissä toimii omia perhetyöntekijöitä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä. Näin lastensuojelun perhetyö mahdollisesti jäsentyy selkeämmin muutosperhetyöksi omassa työkontekstissaan.

Perhetyö hankekunnissa jäsentyy myös kuntaliitosten myötä. Kunnat hakevat omia toimivia ratkaisujaan sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseksi, myös perhetyön osalta. Osassa hankekuntia lastensuojelun perhetyö on selkeästi jo jäsentynyt omaksi työmuodokseen. Hankekunnissa perhetyötä tekevien työntekijöiden nimikkeissä on myös tapahtumassa muutoksia, joka osaltaan selkeyttää työntekijän työnkuvaa perhetyössä. Esim. perhetyöntekijän nimike on muutettu perheohjaajaksi (amk - koulutus tai aik. opistoasteen koulutus) ja perhetyön kodinhoitajan nimike perhetyöntekijäksi (lähihoitajan, aik. kodinhoitajan koulutus) Nimikesisällöissä näkyy valtakunnallinen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävärakennesuositus. Tehtävärakennetta koskeissa suosituksissa jäsennetään sosiaalityöntekijöiden, sosiaaliohjaajien ja lähihoitajien tehtävien jakautumista asiakasprosessissa.

Osassa kuntia lastensuojelun perhetyöntekijän työnkuvat olivat hyvin laajat ja niissä painottuivat perhetyön perustehtävän ohella työskentely sosiaalityöntekijän työparina hyvin erilaisissa lastensuojelun tilanteissa. Ajattelen, että tätä tilannetta varmastikin tulee helpottamaan ja selkiyttämään tulevaisuudessa sosiaaliohjaajien yhä enenevä palkkaaminen lastensuojelutyöhön. Näin sosiaaliohjaaja sijoittuisi lastensuojelutyössä sosiaalityön ja perhetyön välimaastoon. Perhetyöntekijän toimenkuvien ei tulisi olla liian laajoja jo työntekijän omankin jaksamisen kannalta. Perhetyössä tulisikin olla selkeästi määritellyt toimenkuvat käytössä. Myös esimiehen kanssa keskustelut tulisi toteuttaa määrääjain. Näin työntekijällä on mahdollisuus sekä tuoda näkyviin omaan työhön ja sen sisältöjä että arvioida myös omaa osaamistaan siinä. Perhetyö vaatineekin selkeät työtä tukevat rakenteet, että sitä voi tehdä laadukkaasti perheiden parhaaksi!

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämisyksikköhankeessa 2007 - 2009 on parhaillaan meneillään täydennyskoulutustarjotin lastensuojelun perhetyöntekijöille sekä perhetyön mallinnus, jossa tuotetaan muun muassa ohjeistuksia kirjaamiskäytäntöihin ja valmiita lomakkeita perhetyön prosessin eri vaiheisiin perhetyöntekijöiden käyttöön, myös asiakaskyselylomake. Mallintamiseen on nimetty työryhmä hankekuntien perhetyöntekijöistä. Työryhmä mallintaa myös yhteistä lastensuojelun perhetyön suunnitelmaa ohjeistuksineen hankekuntiin. Perhetyön mallinnukseen liitetään myös opinnäytetöitä, joista yksi opinnäytetyö on toiminnallisesta perhetyöstä.

Perhetyön kyselyn tuloksia käydään läpi perhetyöntekijöiden alueryhmässä 24.10.2008, jonka pohjalta suunnataan perhetyön kehittämistyötä vielä keväälle 2009.

Perhetyön mallinnus 2009 hankekuntiin yhteisenä prosessikuvauksena tulee sekä toimimaan perhetyöntekijän työkaluna että sisältämään myös perhetyötä koskevaa ajankohtaista tietoa ja valtakunnallisia suosituksia lastensuojelun perhetyöhön.

LIITE 3. Täydennyskoulutustarjotin

Lastensuojelun avohuollon ja
perhetyön
kehittämissyksikköhanke
2007 - 2009

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
SEINÄJOEN UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

LASTENSUOJELUN JA PERHETYÖN TÄYDENNYSKOULUTUSTARJOTIN 2008- 2009

AIKA, PAIKKA	PAIVAN AIHE	SISÄLTÖ	KOULUTTAJA, ILMOITTAUTUMINEN JA HINTA
1.10.2008 klo 9.00 – 16.00 Ilm. klo 8.45 Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, Koskenalantie 17, B-puolen 2. krs, luokka B230	TYÖNTEKIJÄNÄ LASTENSUOJELUN PERHETYÖSSÄ (7h)	1. Perhetyön tarkoituksen ja tehtävän paikantaminen lastensuojelussa 2. Perhetyötä ohjaavat orientaatiot ja niiden merkitys työskentelyn kohdistamisessa: perhekeskeinen orientaatio, vanhemmuusorientaatio, lapsen yksilöivä orientaatio ja lapsen suojelun orientaatio 3. Perhetyön ja perhetyöntekijän rooli/tehtävät lastensuojelun asiakasprosessin kokonaisuudessa. Dokumentointi osana työprosessia. 4. Perhetyön vaikuttavuuden arvioinnin mahdollisuuksia	Arja Honkakoski, sosiaalityön kehittämisspäälikkö, Poske Ilmoittautuminen 19.9.2008 mennessä! Hinta 80 € (Alv 0 %) 74 € (Alv 0 %) EPSHP:n henkilöstö (ilman lounasta) Ryhmäkoko on rajoitettu.
24.10.2008 klo 8.30- 16.00 Ilm. klo 8.10 Seinäjoen keskussairaala, Hanneksenrinne 7, iso auditorio	VARHAINEN VUOROVAIKUTUS JA PÄIHDEVANHEMMUUS (8h) Alueellinen pikkulapsipsykiatrian koulutuspäivä	Raskaudenaikaisen päihdealtistuksen somaattiset vaikutukset syntymästä lapselle Äidin päihderippuvuus riskinä kiintymyssuhteen rakentumiselle Päihdeäiti-vauva -dyadin vuorovaikutuksen erityispiirteet ja hoito Päihdeperheen raskaudenaikaisen ja syntymänjälkeisen tuen ja hoidon toteuttaminen Päihdeäitien hoitoonohjaus äitiysneuvolasta, terveydenhoitaja Hilka Luomaranta (Sesty) Päihdeäidit erikoissairaanhoidossa ja HAL- käytäntö sairaalassa, kättilöt Sirpa Kujanpää ja Heli Mäki, EPshp Sosiaalityöntekijän puheenvuoro, johtava sosiaalityöntekijä Päivi Föhr	Elina Savonlahti, lastenpsykiatrian erikoislääkäri/vauvaperhepsykiatri, perheen ja varhaisen vuorovaikutuksen psykoterapeutti ja kouluttaja, Varsinais-Suomen Lääkäripalvelu Hilka Luomaranta, äitiysneuvolan terveydenhoitaja, Sesty kättilöt Heli Mäki ja Sirpa Kujanpää, EPSHP), Päivi Föhr, johtava sosiaalityöntekijä, Seinäjoen kaupunki Ilmoittautuminen 14.10.2008 mennessä Hinta (Alv 0 %): 60 €; 54 € EPSHP:n henkilöstö

1

13.11.2008 klo 9.00- 16.00, ilmoittautuminen klo 8.40 Seinäjoen Koskenalantie 16, Mediwestin auditorio	PARISUHDE- JA VANHEMMUUSTYÖSKENTELY (7h)	Parisuhtedetyöskentely, vanhemmuus-työskentely perhetyöntekijän, sosiaalityöntekijän ja terveydenhoitajan työssä sekä kotona tehtävän työn erityispiirteet + harjoitteita	Jukka Harmainen, perheterapeutti VET Ilmoittautuminen 4.11.2008 mennessä Hinta (Alv 0 %): 78€ 72€ EPSHP:n henkilöstö
7.- 8.1.2009 klo 9.00- 16.00 Ilm. klo 8.40 Seinäjoen keskussairaala, Hanneksenrinne 7, iso auditorio	MIELENTERVEYDEN JA OSALLISUUDEN TUKEMINEN PERHEESSÄ SEKÄ RIITTÄVÄ VANHEMMUUS (14 h)	- vauvat ja lapset asiakkaina - lapsen äänen kuuleminen - riittävä vanhemmuus (mm. vanhempien mielen terveys-ongelmat) - lasten mielen terveyden häiriöt - kehitystä suojaavien tekijöiden kanssa työskentely - riippuvuudet - toimiminen nuorten kanssa (mm. kuuleminen) - väkivaltaa nähneiden/kokeneiden lasten auttaminen	Kaija Puura, lastenpsykiatri Matti Kaivosoja, lastenpsykiatri Ilmoittautuminen 19.12.2008 mennessä Hinta (Alv 0 %): 126 €; 114€ EPSHP:n henkilöstö
4.3.2009 klo 8.30- 15.30 (Ilm. klo 8.15) Seinäjoen Koskenalantie 16, Mediwestin auditorio	OIKEUDELLISET KYSYMYKSET LASTENSUOJELUN PERHETYÖSSÄ (7h)	* perhetyön juridinen perusta * lapsen asema perheessä * lapsen osallisuus velvoitteena * lapsen suojeleminen velvoitteena - erityiskysymyksenä perheen sisäinen väkivalta ja siihen puuttuminen * perhetyön paikka lastensuojelun kokonaisuudessa *kirjaaminen lastensuojelun perhetyössä	Päivi Sinko, VTL, suunnittelija, kouluttaja Helsingin yliopisto Koulutus- ja kehittämisskeskus Ilmoittautuminen 19.2.2008 mennessä Hinta Alv 0 %): 97 €; 91 € EPSHP:n henkilöstö
6.5.2009 klo 12.15 -16.00 Ilm. klo 12.00 Seinäjoen Koskenalantie 16, Mediwestin auditorio	LUPA SÄRKYÄ (4h)	Auttajan jaksamisen välineet (mm. sijaistramatisoitumisen ennaltaehkäisy ja hoito)	Eija Palosaari, PsT (4h) Ilmoittautuminen 24.4.2009 mennessä Hinta (Alv 0 %): 35€

Ilmoittautuminen koulutukseen s-posti taydennyskoulutus.soster@seamk.fi tai puh. 020 124 5154 gsm 040 830 2166 tai s-posti taydennyskoulutus@epshe.fi tai puh 06 415 6087. Puhelinaika on ma - pe klo 12 -15.

Lisätietoja verkkosivulta www.seamk.fi ja koulutus suunnittelija Tuula Salo, s-posti tuula.salo@seamk.fi ja gsm 040 830 2386

2

Perhetyöntekijä sosiaalityöntekijän työparina lastensuojelutarpeen selvityksessä ja arvioinnissa

Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön
kehittämisyksikköhanke 2007 – 2009

30.6.2009

Katri-Helena Santala ja Paula Uusi - Hakala

Lastensuojelutarpeen selvitys ja arviointi

- Lastensuojelun avohuollon ja perhetyön kehittämisyksikköhanke järjesti koulutuksen lastensuojelutarpeen selvitykseen ja arviointiin hankekuntien työntekijöille 2008 – 2009. Koulutus kohdennettiin lastensuojelun sosiaalityöntekijöille ja perhetyöntekijöille, koska yhtenä kehittämisen kohteena hankkeessa olivat myös sosiaalityöntekijän ja perhetyöntekijän toimivat työkäytännöt.
- Koulutus perustui uuteen lastensuojelulakiin, joka tuli voimaan 1.1.2008. Lain mukaan sosiaalityöntekijän on arvioitava seitsemän arkipäivän kuluessa onko ryhdyttävä lastensuojelutarpeen selvitykseen vai ei. Selvityksen on valmistuttava kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. Selvityksen tekemisestä vastaa ja sitä johtaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Selvityksen tekemisessä tulee olla mukana vähintään **toinen lastensuojeluun perehtynyt työntekijä.**

Lastensuojelun perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijä työparina

- Koulutuksen aikana on koottu yhteen koulutusryhmäläisten ajatuksia työparikäytännöistä lastensuojelutarpeen selvityksessä ja arvioinnissa.
- Seuraavassa tarkastellaan perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän tehtäviä selvitysprosessissa sekä työparikäytännön vahvuuksia ja haasteita.

Perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän tehtävät selvitysprosessissa

- Lastensuojelutarpeen selvittämisestä kokonaisvastuu on sosiaalityöntekijällä.
- Sosiaalityöntekijä vastaa asiakasprosessin etenemisestä ja sen kuluessa tehtävistä päätöksistä.
- Sosiaalityöntekijä tekee päätöksen siitä, ketkä selvitykseen osallistuvat ja kuka tämä toinen lastensuojeluun perehtynyt henkilö voi olla.
- Perhetyöntekijä lastensuojeluun perehtyneenä henkilönä voi toimia toisena selvitystyöntekijänä sosiaalityöntekijän työparina.

Selvitys- ja arviointityöskentely

- Selvitystyöskentelyn alussa työntekijöiden on hyvä laatia yhdessä työskentelysuunnitelma, jossa työntekijät sopivat keskenään työnjaosta ja aikatauluista. Sopia tulee siitä tapaavatko työntekijät yhdessä vai erikseen lapsia ja vanhempia sekä dokumentoinnista. Lapsen tapaamisen yhteydessä on syytä muistaa, että lain mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tapaa lasta myös henkilökohtaisesti, lasten kanssa työskentely ei voi olla vain perhetyöntekijän tehtävä selvitystyöskentelyssä.
- Sosiaalityöntekijä vastuuhenkilönä ottaa yhteyttä perheeseen lastensuojeluilmoituksen johdosta ja sopii aloitustapaamisen ajankohdan.
- Koko prosessi viedään yhdessä läpi ja lopuksi tehdään yhteinen arviointi. Kirjallisesta yhteenvedosta vastaa sosiaalityöntekijä.
- Työskentelyn tulee olla tasa-arvoista, läpinäkyvää ja kaikkia osapuolia kunnioittavaa.

Vahvuudet

- Osaamisen monipuolisuus: molempien ammattiryhmien vahvat osaamisalueet käyttöön
- Yhteinen suunnittelu selkeyttää työntekijöiden roolit
- Joustava työnjako
- Työntekijän omat vahvuudet käyttöön
- Turvallista tehdä työtä yhdessä
- Mahdollisuus siirtyä suoraan perhetyön muutostyöskentelyyn

Haasteet

- Perhetyöntekijän perustehtävästä irrottautuminen
- Vaikeat lastensuojelun tilanteet: sosiaalityöntekijät työparina
- Yhteisen ajan löytäminen selvitystyöskentelylle

